

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdały już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

Google szczeni się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
Znak wodny "Google" w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiegokolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem <http://books.google.com/>

DK
412.3
K3
F

KACZKOWSKI
TABLICE
SYNCHRONISTYCZNE...

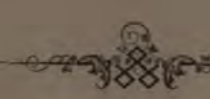

TABLICE SYNCHRONISTYCZNE

DO

HISTORYI POLSKIEJ.

KRAKÓW.

NAKŁADEM STANISŁAWY BYSZEWSKIEJ (córci autora).

W DRUKARNI WŁ. L. ANCZYCA I SPÓŁKI.

1880.

DZIEŁA

STANISŁAWA KACZKOWSKIEGO

---

posta sieradzkiego.

TABLICE SYNCHRONISTYCZNE

DO

HISTORYI POLSKIEJ.

[ST. KACZKOWSKI]

KRAKÓW.

NAKŁADEM STANISŁAWY BYSZEWSKIEJ (córki autora).

W Drukarni Wł. L. Anczyca i Spółki.

1880.

DK 4.2.3

13

f

TABLICE SYNCHRONISTYCZNE

DO

HISTORII POLSKIEJ,

poczynając od r. 962 Ery Chrześcijańskiej.

Panujący z rodu Piastów.

<u>Czqtek</u> <u>panow.</u>	<u>Lata</u> <u>panow.</u>	<u>Początek</u> <u>panow.</u>	<u>La</u> <u>pano</u>
962. Mieczysław I.	31	1204. Władysław III., Laskonogi	
993. Bolesław I. Chrobry	33	1207. Leszek Biały, powtórnie	
1025. Mieczysław II	14	1228. Bolesław V., Wstydlivy	
1140. Kazimierz I.	19	1279. Leszek Czarny	
1159. Bolesław II., Śmiały	22	1295. Przemysław I.	Siedm miesi
1181. Władysław I., Herman	20	1297. Władysław Łokietek	
1202. Bolesław III., Krzywousty	37	1300. Wacław	
1289. Władysław II.	10	1306. Władysław Łokietek, powtórnie	
1299. Bolesław IV., Kędzierzawy	25	1333. Kazimierz III., Wielki	
1374. Mieczysław III., Stary	4	1370. Ludwik, Król Węgierski	
1378. Kazimierz II., Sprawiedliwy	16	1384. Jadwiga	
1394. Leszek Biały	10		

Panujący z rodu Jagiellońskiego.

<u>Czqtek</u> <u>panow.</u>	<u>Lata</u> <u>panow.</u>
1366. Władysław II., Jagiełło Król od odzyskania tytułu	48
1384. Władysław III., syn, Warneński	10
1387. Kazimierz IV., Jagiellończyk	46
1392. Jan Olbracht, syn Kazimierza	9
1401. Alexander, drugi syn Kazimierza	6
1497. Zygmunt I., Stary, trzeci syn Kazimierza	42
1548. Zygmunt II., August	26

Panujący z rodów obcych i krajowych.

<u>Początek</u> <u>panow.</u>	<u>La</u> <u>pano</u>
1574. Henryk Walezysz, potem we Francyi III	Pięc miesi
1576. Stefan Batory, Książę Siedmiogrodzki	
1587. Zygmunt III, z domu Waza	
1632. Władysław IV, syn Zygmunta	
1648. Jan Kazimierz drugi syn Zygmunta	
1669. Michał Korybut, Książę Wiśniowiecki	
1674. Jan Sobieski	
1698. Fryderyk August II., Elektor Saski	
1734. August III., syn drugiego	
1764. Stanisław Poniatowski	

Rok

P O L S K A

962	Mieczysław I.	ur. 931., syn Ziemomysła, prawnuk Piasta zaczął panować
63	<i>żona Dąbrówka, córka</i>	
64	<i>Bolesława Czes.</i>	
65		5 Marca po przyjęciu wiary chrześcijańskiej pojął za żonę Dąbrówkę córkę Bolesława Księęcia Czeskiego
66		dla ugruntowania wiary postanawia biskupstwo Polskie (Poznańskie), zakłada kościoły: w Gnieźnie, w Krakowie, w Poznaniu, w gromie, w Kruszwicy, w Płocku i w innych miejscach.
67		
68		
69		
70		Zwycięża Wigmana młodszego X. Saskiego — który walecznie ginie.
71		
72		Wojna z Hrabiami Saskimi Udonem Misnieńskim i Sygfrydem Walbeckim. Bitwa d. 24 Czerwca pod Cydynem mężtwem Królewskiego Cydebura wygrana.
73		Mieczysław jeździł do Kwedlinburga do Cesarza, który niedługo umarł
74		
75		
76		
77		Dąbrówka żona Mieczysława umiera, Książę przywdziewa sześciolletnią żałobę. — Z niej synowie Bolesław i Władysław.
78		
79		
80		
81		Około tego czasu Mieczysław uwioził z klasztoru w Kalau w Luzacy i pojął w małżeństwo Odę, córkę Teodoryka Margrabiego
82		cnego. Z niej synowie: Mieszko, Świętosław i Bolesław, córka za Swenonem Duńsk.
83		Wojna z Lutykami za Ottonem III. Cesarzem
84		
85		Włodzimierz I. W. korzystając z wojen na Zachodzie, prowincje Słowian Zadnieprskich zabiera i ziemie ruskie między syna życia dzieli.
86		
87		
88		
89		Wojna z Czechami i Lutykami.
90		Łącznie z Ottonem Cesarzem Brandeburg oblega i dobywa
91		w roku 991.
92		umiera z febry w Poznaniu, wieku lat 61, tam pochowany.
93	Bolesław I. Wielki	wzawszy Pieczyngów prowadzi wojnę z Włodzimierzem I.
94	<i>(Chrobrym) zwany.</i>	po której zawiera z nim przymierze. Gdy tą wojną był zajęty, Władysław brat, od udziału krajów usunięty, udał się do Bolesława Księęcia Czeskiego, brata ciotecznego; ten zebrawszy wojsko Władysława do Szląska wprowadził; dla siebie zaś Kraków a nawet Księstwem Czeskim i Polskim nazywać się zaczął.
	<i>Zony:</i>	
	1. <i>Kunnilda, Misni Marg. córka.</i>	Bolesław daremnie usiłuje odebrać Kraków.
95	2. <i>Judyta, córka Gejzy ks. Węgier.</i>	
96	3. <i>Oda, c. Ekarada Marg. Turynii.</i>	Święty Wojciech przymuszony opuścić ojczyznę, udał się do Węgier, potem do Krakowa utwierdzając lud w wierze chrześcijańskiej. Z tamtąd odwiedził Bolesława w Gnieźnie; a gdy gorliwość w opowiadaniu wiary, mimo przełożeń Bolesława zaprowadził między Prusaków, niedaleko Fischhausen zamordowany d. 23 Kwietnia. Bolesław ciało jego wykupił i naprzód w klasztorze Trzemeszeńskim, potem w Gnieźnie pogrzebał.
97	4. <i>Eminildę (kłada niektóre trzecią żonę).</i>	W tym roku sprowadzeni Benedyktyni osiedli na Łysej górze.
98		
99		Bolesław zdobywa Kraków napowrót: o koronę Królewską do Papieża wysłał Poppona, Bisk. Krak. — Papież gdy odmówił, udał się do Cesarza Ottona, który obawiając się aby Bolesław, albo sam sobie korony niewłożył, albo jej później z rąk Papieża nie przybył do Gniezna na koronację. Po odbytych obrzędach, za herb orła białego Polsce nadał, Arcybiskupem Gnieźnieńskim mianował i pod rządy jego Reinberna Kolberskiego, Jana Wrocławskiego i Poppona Krakowskiego, których biskupstwo założył, poddał, Poznańskiego Ungiera wyjąwszy. —
1000		
1		
2		Bolesław kraj cały między Elbą i Elsterą opanował — zjeżdża się w Merseburgu z Cesarzem, zaledwie zdradą nie zabity
3		wygnanego Bolesława Czeskiego przywraca; wojna z tymże, uwięziony umiera
4		Zaprzecznym sobie mając od Niemców tytuł Króla, posłał do Papieża wysłał. Mniej pomyślna wojna z Henrykiem w Luzacy.
5		Ustanawia biskup. lubuskie i wspólnie z Poznańskiem poddał go pod Archidiecezję Gnieźnieńską.
6		Bolesław opanował na nowo całą Luzację
7		i za Elbą ówczesnym sposobem wojując, roznosił pożogi,
8		klasztor Benedyktynów na Łysej górze, w Sieciechowie i Tyńcu zakłada
9		Wojewodowie postanowieni w Ziemiach, czyli Księstwach
10		
11		Wojna z Henrykiem
12		Cesarzem;
13		Kończy się zgodą w Merseburgu;
14		Bolesław zwycięża Pomorzan

Rok

P O L S K A

1015	<i>Bolesł. Chrobry</i>	Wojna z powodu zatrzymania Królewicza Mieczysława przez Udalryka Czeskiego
16		Bitwa z Rusinami nad Bugiem
17		posiłek Świętopełka wygnanego przez brata Jarosława, którego zwyciężywszy wprowadza do Kijowa. Jarosław uchodzi do Ni
18		groda, Bolesław do Łuzacyi wraca gdzie Sieciech pierwszy Wojewoda Krakowski bronił walecznie Niemcy przeciwko wojskom Cesarskim aż do pokoju w Budyszynie
19		Zabija słupy żelazne w Sali rzece. Świętopełk drugi raz przez brata wygnany daje powód do odnowienia wojny; Bolesław zdążył, zwyciężył Jarosława nad Bugiem, zdobył Kijów, szczyrbem bramę złotą naznacza, Świętopełka przywraca. — Opuszcza Kijów, Jarosław zachodzi mu drogą Bugiem, gdzie po raz trzeci pobity. W ciągu tej wyprawy, słupy żelazne zabija w Dnieprze, przy ujściu
20		Sali, urządzeniem
21		wewnętrznym kraju się zajmuje
22		kasztelanów w zamkach pobudowanych osadza;
23		trudami wojennymi znudzony
24		Mieczysławowi synowi jednemu z Judyty, siostry Świętego Stefana, a córki Gejzy Króla Węgierskiego, zdaje rządy na zje w Gnieźnie, a ostatecznie w Poznaniu
25		gdzie umiera, i tamże pochowany 28 Listopada. — Kraj nosił cały rok żałobę
26	Mieczysław II,	gnuśnym nazwany, w żałobie i bezczynności rok przepędza.
27	ur. 990 † 1034.	Jarosław pustoszy okolice Kijowa; Czechi i Morawy usuwają się od podległości;
28	Zona: Ryxa.	w wojnie z Konradem Cesarzem nie zwyciężył, z pustoszy kraje Morawskie
29		Pomorzan poskramia i zięciowi swemu Beli w zarząd oddaje;
30		buntują się atoli;
31		ustanawia biskupstwo Wrocławskie
32		Konrad zabiera Łuzację.
33		
34		Zostawiwszy Królestwo w zamieszaniu umiera 15 Marca. — Ryxa żona rządzi;
35		uchodzi ze skarbami do Saxonii
36		Kazimierz jej syn, uchodzi do Węgier do Króla Stefana — Najazdy — <u>rebellie chłopów</u>
37		ciągną się — smutna postać Polski
38		Kazimierz od Piotra Węgierskiego odesłany do Saxonii. — Jarosław pustoszy Podlasie i Mazowsze; Bretysław Czeski, najężdża Kr
39		i Gniezno łupi. Wtenczas dopiero wyprawiono trzy poselstwa do Ryxi i Kazimierza, do Cesarza i do Papieża ze skargą na Br sława, Arcybiskupa Stefana i Rachelinusa, Biskupa Krakowskiego. <u>Kazimierz powraca i kraj uspakaja</u> ; że zaś mieszkał w kojnym klasztorze gmin utworzył bajkę, jakoby był mnichem.
40	Kazimierz I,	koronowany w Gnieźnie przez Stefana Arcybiskupa, pojmuje za żonę Marję siostrę Jarosława, Dobrogniewą nazwaną
41	Zona: Dobrogniewa.	
42	<i>adnowicjal</i>	Masława niechącego z Mazowsza u nać zwierzchnictwa królewskiego zwycięża, za użyciem posiłków Jarosława i niemieckich
43		
44		
45		
46		
47		Masława zbiegły do Prusaków, zbiera siły z buntowników
48		
49		pod Płockiem zbity i od Prusaków powieszony. Prusacy oświadczają poddaństwo i daninę płacą
50		
51		
52		
53		
54		
55		
56		
57		
58		Zostawiwszy synów Bolesława, Władysława Hermana, Mieczysława, Ottona i córkę Świętochnę, Wratysławowi Królowi Czech zaślubioną, umarł 28 Listopada, pochowany w Poznaniu
59	Bolesław II,	lat 16 liczący dopiero, koronowany przez Arcybiskupa Stefana i 5ciu Biskupów.
60	(Śmiały.) Zona: Wistawa, ruska.	daje pomoc Beli, Andrzeja Węgę nad Cisią zwycięża, Belę koronuje
61		Czechów ściga i gromi
62		Najazdy Prusaków odpiera
63		
64		
65		

Rok

P O L S K A

1066	<i>Bolesław</i>	
67		
68		Izaskaw przez rokosz wygnany z Kijowa szuka pomocy Bolesława. 2 Maja odbiera dla Izaskawa Kijów
69		odbiera Przemyśl, z kąd spieszy na pomoc Beli do Węgier
70		powraca do Przemyśla
71		
72		Świętochna wydana za Wratysława Czeskiego.
73		
74		gdy Wszewołod i Światosław odebrali bratu Izaskawowi Kijów. Igor Książę Włodzimierski hołd przyjmuje
75		
76		Henryk IV w Kanossie
77		Bolesław pobiwszy Wszewołoda oblega i do poddania się przymusza Kijów, Izaskawa przywraca i sam z wojskiem pozostaje.
78		Wojsko w Kijowie niewieścieje, w Polsce nieład i zepsucie obyczajów, niewiara ogarnia żony rozpustujących po Kijowie rym Małgorzata z Żembocina, żona Mikołaja herbu Strzemie, odznacza się wiarą małżeńską. Uwiadomieni rycerze powracają do mów, opuszczają Króla — nareszcie Bolesław powraca, nie przestając oddawać się rozpuście,
79		Stanisław Biskup Krakowski, upomina Króla pospołu z kilku poważnymi mężami, grozi, nareszcie naród poburzył przedsięwzięcie Bolesław uniesiony gniewem z zbrojnymi wpada do kościoła na Skałce, i tam odprawiającego mszą w dniu 8 Maja i rozsiekać każe,
80		nchodzi do Węgier z synem Mieczysławem. Podczas bezkrólewia Węgrzy dobyli Krakowa, a Książę Wasil na Trembowli spiera pogranicze.
81	Władysław I.	na tron zaproszony, jednak pomimo żądania Cesarza Henryka nieuzywa tytułu Króla. Wysłał do Papieża poselstwo, na
82	Herman.	Lamberta, Biskupa Krakowskiego, a niemając tylko dorywczego syna Zbigniewa, pojął za żonę Judytę, córkę Wła
83	<i>Żony: 1. Judyta Czeska;</i>	wa Księcia Czeskiego.
84	<i>2. Zofia Judyta, córka</i>	
85	<i>Henryka Cesarza.</i>	
86		
87		
88		
89		Mieczysław zbiegły z ojcem Bolesławem, żeni się z Eudoxją, córką Jarosława — wkrótce umiera (podobno otruty)
90		
91		Wojny
92		z Pomorzanami
93		i Czechami, w których Sieciech Hetman dowodzi,
94		ciągną się. Zbigniew do stanu duchownego przeznaczony
95		będąc
96		daje się wyprowadzić z klasztoru Brzetysławowi Czeskiemu i do zmywy na Polskę nakłonić. Władysław kojąc umysły daje Zbigniewowi, a Glackie hrabstwo Bolesławowi synowi prawemu, co dało powód zaraz do wojny, w której Zbigniew przy Gople.
97		
98		Bolesław, Króliewicz, prawy następca, dowodzi wojskami przeciw różnym nieprzyjaciołom.
99		Po zgonie Króla, Bolesław miał dostać ziemię Krakowską, Sandomierską i Szląską, a Zbigniew Mazowsze
1100		
1	Bolesław III.	Króliewicz Bolesław Rusinów z Połowcami na płądowanie Polski połączonych, zwycięża;
2	<i>(Krzywousty.)</i>	po śmierci ojca Władysława, w Płocku 5 Marca zaszłej, tron obejmuje. Światopełka, wtargnąwszy na Ruś. w kilku bitwach nawszy do pokoju zniewala, a potem jego córkę Zbysławę, w 4tym stopniu krewną za dyspensą z Rzymu przez Baldwina
3	<i>Żony: 1. Zbysława, Ks.</i>	Krak., 16 Listop. zaślubia.
4	<i>Kijowska; 2. Salomea</i>	Zbigniew Czechów, Morawców i Pomorzan przeciwko Polsce podburza.
5	<i>Bergen.</i>	Bolesław udaje się przeciw Pomorzanom, a Zelisława Hetmana na Morawców wyprawia, który kraj pustoszy i Światopełka Król zaś niepomyślnie Kołobrzeg oblega; od Pomorzan naprowadzonych od Zbigniewa na polowaniu napadnięty, osobistą cznością życie ocala, Swatybora, pana Pomorskiego, z więzienia uwalnia. Napaść ta na Bolesława poprzedzona zdradziecką ze Zbigniewem miała miejsce w roku następnym 1106.
6		
7		Skarbimir Wojewoda Krak., wojuje Pomoranią. Król wróciwszy z Moraw, dobywa Kołobrzeg, Wollin, Kamin i Kozlin; później cin i Czarnkow, którego pan, Gniewomir przyjmuje wiarę i do posłuszeństwa z Pomeranią wraca.
8		Król złożywszy radę, postanawia Zbigniewa wygnąć z kraju, bierze Kalisz, Łęczycę, Spicimierz, wypłasza z Gniezna — upokor przebacza, lecz niewdzięczny naprowadza dzicz Prusaków, którzy dwukrotnie pobici przy Ujściu i Wollinie.
9		Prusacy i Pomorzanie na nowo poburzeni przez Zbigniewa, potężnie zbici pod Nakłem. — Cesarz Henryk V ciągnie przeciw łowi, oblega Głogów, uporczywie broniony — Cesarz chce pokoju, Król wysłał Skarbka; Habdank (aurum auro), zrywa się Cesarz ustępuje ku Wrocławowi, przegrywa bitwę na Psim polu, ucieka. Król prowadzi do Czech Borzywoja,
10		jedzie do Bambergu, godzi się z Cesarzem i krewną jego Agnieszka, synowi swemu Władysławowi zaślubia,
11		jedzie do Jerozolimy.
12		
13		
14		bierze Glac i Sobiesława do dziedzictwa w Czechach wprowadza
15		powtórna wyprawa do Czech, zgoda Książąt na brzegu rzeki Nissy, Sobiesław zaspokojony.

Rok

P O L S K A

- 1116 *Bela Krywawoty* Zbigniew obłudną zmyślwszy pokorą wraca — od żołnierzy zabity.
- 17 Skarbimir zamierzający bunt, uwięziony i oślepiiony.
- 18 Światopełk rządcą królewski w Pomeranii, podnosi bunt z Prusakami
- 19 i Pomorzanami, zwyciężony poddaje się w Nakle,
- 20 niewierny wznawia wojnę. — Wiszograd i Nakło dobyte,
- 21 wyprawa Duńska, z Mikołajem Duńskim podbija Lutyków.
- 22 Zamieszki na Rusi Wołodara. — Wołodara Ks. Przemyski pochwycony,
- 23 wyprawa na Ruś dla przywrócenia na Księstwo Włodzimierskie Jarosława wygnanego przed trzema laty przez Włodzimierza K
skiego. Wołodara wypuszcza.
- 24 Pomorzanie nawróceni. Po zaspokojeniu Pomeranii wojna Czeska
- 25 i Ruska z Wołodarem. Do Czech wysłane posiłki Sobiesławowi. Król sam udaje się na Ruś i zwycięża pod Wielichowem. Bit
wygrana, a zgoda w Czechach zakończyła wojnę,
- 26 nastąpiły lata spokojne, w których Bolesław
- 27 zajmował się sprawami wewnątrz kraju,
- 28 urządzał klasztory
- 29 i odwiedzał groby Ś. Idziego we Francji
- 30 i Ś. Stefana w Węgrzech
- 31 w tym roku wszczęły się nowe niepokoje na Rusi, do których się i Węgrzy wdając, dawną przyjaźń nadwątlili. Bela sprzymiera
z Leopoldem Austriackim Margrabią i Sobiesławem Ks. Czeskim, w wojsku zaś Bolesława między Rusinami Borysa uk
lecił zdradę. Przyszło do bitwy nad rzeką Saję w której Król od Rusinów Haliczanów odstąpiony pobity, o mało nie
się w niewolę. Wszebor Wojewoda Krakowski dotąd zawsze mężny, opuścił Króla, za co gdy mu kądziel i wrzeczono obszyte
jęczą skórę przysłał, ze wstydu się obwiesił na powrozie od dzwonn.
- 32
- 33
- 34 Węgry i Czechy przeciw Królowi, Morawy niszczy i do Elby się posuwa zwyciężając
- 35 jedzie do Merseburga, gdzie go Cesarz na rycerza passuje.
- 36 Wiślica zdradą oddana Rusinom, za co Król Księstwo Włodzimierskie
- 37 pustoszy. — Pokój z Czechami w Glacu.
- 38 po czterocznnej chorobie w Płocku umiera w roku następującym, podzieliwszy kraj między synów
- 39 dostał ziemię Krakowską, Sieradzką, Łęczycką, Szląsk i Pomeranią
- Władysław II.**
Żona: Agnieszka, córka
Ś. Leopolda, Margr. Au-
stryackiego.
- Bolesław III., Mazowsze, Kujawy, Ziemię Dobrzyńską i Chełmską.*
Mieczysław, Starym nazwany, Wielkopolskę.
Henryk, Ziemię Sandomierską i Lubelską.
Kazimierz II., nic — dwuletni.
- 40
- 41
- 42 Zamiar posiadzenia całego Państwa z Cesarzem ułożony z namowy żony zaczął wykonywać, wbrew woli zjazdu czyli rady ad
w Krakowie, rugując braci z dzielnic. Te gwałty za pomocą obcych oburzyły naród; na czele stanęli: Jakób Swinka Arcyb
Gnieźnieński i Wszebor Wojewoda Sandomierski; lecz nareszcie pokonani pomimo odniesionych korzyści nad Pilicą
- 43
- 44 Władysław za żart, i na uspokojenie złośliwej żony, Piotra Dunina na Skrzynnie oślepić i język mu urznąć każe. Starożytni
karze dodają, że cudownym sposobem tenże Piotr mowę i wzrok odzyskał.
- 45 Duchowieństwo domaga się kłatwy u Papieża,
- 46 Wygnani z dzielnic Książęta młodszy, zamknęli się w Poznaniu
- 47 Władysław objawszy ich dzielnice oblega ich tamże. Tymczasem Papież niepotrzebując więcej Cesarza Konrada, przyrodniego
- 48 Królowej, wyrzeka kłatwę. Jakób Swinka Arcybiskup sam do obozu przyjeżdża i kłatwę na Władysława i żonę jego og
Tymczasem zebrani przychylni Książętom pospieszyli na odsiecz; za danym znakiem wypadają i załoga z Poznania, a uderzy
na wojsko królewskie, zupełną klęskę zadaje. — Władysław ucieka do Czech i do Niemiec, Agnieszka żona broń Krakowa.
- 49 **Bolesław IV.,** na zjeździe Krakowskim Monarchą ogłoszony.
- 50 *(Kędzierzawy),* Cesarz żąda exkomunikacji duchowieństwa, a sam wojną grozi. Papież zayta Grzegorza Kardynała, ale duchowieństwo kłatwy nie
Książę Mazowiecki, muje. Cesarz niema sił przeciwko Polsce, ale wzywa Bolesława do Merseburga; Bolesław obiecuje, lecz niedopełnia.
- 51 *Żona: 1. Anastazya, cór.* Bolesław IV. pojmuje za żonę Anastazję, córkę Włodzimierza, Książęcia na Haliczu, a brat jego Mieczysław siostrę jej Eudoxję.
Włodzimierza na Haliczu;
- 52 *2. Helena, Ks. Ruska.* Śmierć Konrada przecięła drogę do powrotu Władysławowi, z innych atoli powodów, a najpewniej przez chęć rozszerzania w
chciwy sławy Fryderyk rudobrody Cesarz, o wojnie z Polską myślał, lecz ją nadal (do 1157) odłożył — Henryk Ks. Sandom
udaje się do Jerozolimy i tam przez rok walczy.
- 53
- 54
- 55
- 56
- 57 Fryderyk rudobrody domaga się powrotu Władysława, już powtórnie ożenionego z Niemką, córką Alberta Niedźwiedzia, Margr.
deberskiego, i zapłacenie daniny. Odmowne na obadwa żądania odpowiedzi przyspieszają wojnę. Cesarz przechodzi Odrę
wojska polskie, które nie tak jak ojciec umiał dowodzić i do pokoju w Kargowie przynęła, którego poniżające warunki
Bolesław ówczesnym zwyczajem zaprzysiął, lecz nie spełnił, albo raczej spełnić niemógł, albowiem sam w sprawach całej
narchii dotyczących, bez zjazdu w Krakowie Książąt innych dzielnic, stanowić nie miał prawa.

dwunasty.

czasy	Niemcy	Czechy	Węgry	Książęta Kijowscy	Dania ze Szwecją	Cesarstwo wschodnie	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
1119. 1120. 1124.	---	---	---	---	---	Jan Komnen † 1143.		Piotr Dunin, rządcą Wielkiej Polski, potem Wrocławski.	1118. Templariusze. 1122. Consilium Laterańskie.
1130.	Lotariusz II. † 1138.	Sobiesław † 1140.	---	Mściwój † 1123.					Kozmas Pragski, Jędrzej Bambiński 1125.
1138.	---	---	Bela II. ślepy † 1141.					Wszebor, Wojewoda Krakowski.	
---	---	---	---	Drugi syn Monomacha Jaropek II. † 1138.	Eryk IV. † 1139.				
---	---	---	---	Trzeci syn Monomacha Wiaczesław Wszewołod II. Olgowicz † 1146.	Eryk V. do 1147.		Ludwik VII. le jeune † 1180.	Matysz Cholewa, Biskup Krakowski, historyk † 1066.	1139. Consilium Lateran. drugie.
---	Konrad III. Hohenstaufen † 1152.	---	---	---	---				
---	---	Władysław II. † 1174.	---	---	---				
---	---	---	Syn Gejza II. † 1161.	---	---			1140. Ustanowienie Wojewody Rawskiego. 1141.	1142. Abelard †. Imenius. Gracyan.
1155.	---	---	---	---	---	Manuel Komnen do 1180.			
1156. 1158.	---	---	---	Igor II. dni 14 Izaław. Moskwa założona. † 1157.	---	---		1145. Pierwsza wzmianka Klana Gniez.	
---	---	---	---	---	Suenon IV. do 1157.	---	Na Krucyatę z Konradem.		
---	Fryderyk Barbarossa † 1190.	---	---	---	---				
1144. 1144.	---	---	---	Rościwój wypędzony od Jury Dołgoruki I.	---				
---	---	---	---	Andrzej Juriewicz przeniósł się z Kijowa do Włodzimierza gdzie założył Stolicę Księstwa Surdalskiego.	Waldemar I. Wielki † 1181.				

Rok	P O L S K A
1158	<i>Pol. Polak</i>
59	Władysław II umiera w Alzenburgu
60	
61	
62	
63	Synowie Władysława, Władysław Wycki w Wrocławiu, Miecysław na Raciborzu otrzymują od siebie, na dożywocie, wszelkich innych praw do dzielnic. W tym czasie Słowianom z pomocą Erika i Ody przebieżają przez wrota i dońskie.
64	Pogodowo prawie zapada Polska; Bolesław przynusza ich do wiary, w której stali nieustraszeni, wypędzają do Polski, Angli i Łojawy.
65	
66	
67	wyprowadza na Prusów; na rozkaz wyprawiający Ks. Henryk Sandomierski ginie.
68	Ziemia sandomierska i Lubelska oddane Kazimierzowi.
69	
70	Fakcja, na czele której był Jan z Miechowa (fundator kościoła także powstaje przeciwno Bolesławowi i tron Kazimierzowi. On tej sfery nieprzyjaciół i malkontentów upomina. W skutek tego kraj się sam uspokaja.
71	
72	
73	Bolesław zaprowadza synowi Leszku dzielnice Mazowie i Łojawy, wyznaczając opiekunem Kazimierzem, umiera 23 Pa
74	Miecysław III,
75	<i>(Stary)</i>
76	<i>Żony: 1. Elżbieta, Węgierska; 2. Rudzka, Ruska; 3. Adelaide Leuca.</i>
77	Bolesław zaprowadza synowi Leszku dzielnice Mazowie i Łojawy, wyznaczając opiekunem Kazimierzem, umiera 23 Pa
78	Kazimierz II,
79	<i>Żona: Helena, Ruska.</i>
80	<i>Sprowadzenie</i>
81	Rus i Słowacy uspokajają sprawiedliwość przywraca, wide słych ryczałów musi
82	Zjazd w Łęczycy naradza, który pierwszym zebaniem prawodawstwem narwał matkę
83	Galema odkrywa
84	do Halicza Miecysław przywraca, Brześć, Włodzimierz i Przemyśl zajmują. — Zwycięstwo pod Halicem
85	Miecysław wywołujący na Leszku zapis Mazowsza, chce rządzić. Cudem
86	zrącony Leszek Kazimierzowi dzielnicę oddaje.
87	Cystersi sprowadzeni z Burgundji do Jedrzejowa: utrzymują niektórzy, że przysli jeszcze roku 1140 czy 1141. — Pierw
88	ków Cystersów został po złożeniu Biskupstwa Wincenty Kadłubek około 1213.
89	
90	Władimir z Jarosławowicz zbiegły z Węgier, niepokoi Polskę i Węgry. Mikołaj Wojew. Krakowski, gromi go w
91	Ławie i Halicz jako leżność polską w dzielnicy oddaje.
92	
93	Synod w Krakowie. Przesłany od Papieża Malesbranka dla pobudzenia do wojny krzyżowej, z podarunkami tylko odjeżdża.
94	Kraków podlegany od Miecysława, gdy Kazimierz na Rus się udał, podnosi bunt i bramy mu otwiera; tylko Pełki
95	i Wojewoda zamykają się przed nim w zamku. Król tymczasem wraca, Miecysław pierzcha, a Bolesław syn znowu
96	poddaje; Miecysław się godzi i na swej dzielnicy przystaje.
97	Prusaków i Jadrzyngów najazdy powściąga. — Podlasie obejmuje.
98	Z Węgrami zawiera zgodę, aby jak dawniej tak teraz góry Tatry były granicą obu narodów (w Stariej wsi na Spicie); wieś
99	synów Leszka i Konrada zostawiając.
100	dla białych włośców tak narwany, za staraniem Pełków braci obrany, pod opieką matki Heleny i Mikołaja Pełki, Woj
101	Miecysław stary wznowiwszy pretensje z orężem w ręku, pobity od Mikołaja Pełki nad Mungawą. — Goworek W. 3
102	od niego niezawidzony
103	
104	
105	
106	
107	
108	
109	
1100	Goworek ustępuje z kraju
1101	Helena wdowa, ustępuje Miecysławowi Krakowa, i przenosi się z synem do Sandomierza
1102	Miecysław przyrzeczeń nie dotrzymuje.
1103	Mikołaj Wojewoda przywraca Leszku od Księżnej Heleny, przeciw nienawidzony i na wygnanie skazany, sam ujeżdża do
1104	i drogę do powrotu trzykrotnego ułatwia, lecz
1105	umiera pochowany w Kaliszu. Po śmierci jego łądano Leszka, lecz Wojewoda Mikołaj kładł warunek oddalenia Goworek
1106	szek odmówił i sam na Władysława Łaskonogiego przyzwolił
1107	Władysław III,
1108	<i>Syn Miecysława Starego.</i>
1109	Upadła potęga przez podziały, a na Rusi Roman usiłował wydobyc się z podległości Polsce, i samowładztwa w Biał
1110	W Polsce at pod Sandomierz się zapędzał,
1111	lecz przez Krystyna Wojewodę Płockiego, zwyciężony pod Zawichostem, 19 [Czerwca] ginie. Klęska jego otworzyła im
1112	Litwinom.
1113	Zajścia z duchowieństwem i przywiązanie do potomstwa Kazimierza II ośmieliły Krakowianów pod przewodem Pełki i
1114	powiedzenia postarzeństwa Władysławowi a przywołania Leszka, który jednak dopiero po śmierci Wojewody Miko
1115	do Krakowa.
1116	
1117	Leszek biały,
1118	<i>po raz drugi.</i>
1119	Dział czyni z bratem Konradem Księciem Mazowieckim. Siostrę za Kolomana Królewicza Węgierskiego wydaje

Rok

P O L S K A

1208

Leszek Biały

9

10

11

12

13

14

Koloman z Salomeą córką Leszka, koronowany przez Arcybiskupa Strygońskiego w asystencji Biskupów Węgierskich i Po

15

Mściław Węgrów i Polaków poraża, Kolomana z żoną uwięża w Torzoku nad Twercą, innych Książąt ruskich, tudzież Lit
i Jadzwingów podburza, których razem Subisław Kasztelan Sandomierski zwycięża i bije. Wodzów w niewolę bierze.

16

17

Konrad Książę Mazowiecki Krystyna, tylokrotnego pogromcę Rusinów, Prusaków i Litwy, oślepia i traci z przyczyny Jana
Prażata Płockiego i faworyta, poczem Prusacy i Jadzwingowie ośmielili napadają, samych kościołów 250 burzą,
Chełmińską pustoszą i aż pod Płock się podsuwają

18

Konrad na wojowanie pogaństwa funduje braci Dobrzyńskich, na wzór kawalerów Infantckich, i dobra Cedelice im nadaje
ziem w Dobrzyńcu.

19

20

21

22

23

Krzyżaków sprowadza
Dominikanie osadzeni w Krakowie, Wrocławiu i Poznaniu, a r. 1224 w Sandomierzu. Odonicz synowiec Władysława Łasko
i Świętopełk rządcą Pomorza.

24

gdańskiego knowali niepokoję w Wielkiej Polsce.

25

Świętopełk zamierzył nawet zrobić się niepodległym

26

Landisberg krzyżak, przysłany od W. Mistrza Henryka de Salza, osiada w wybudowanym nowo zamczku i nazwanym Vega
Leszek dla naradzenia się nad postępkami Świętopełka i uśmierzenia go, zgromadza Panów radnych do Gasawy, lecz tam o

27

Świętopełka (Starosty Pomorskiego) i Odonicza zabity. Że syn jego starszy

28

Bolesław V.,
(Watydylicy.)
Żona: Kunegunda Świę-
*ta, Królowa Węgierska.*miał tylko lat sześć, przeto ubiegali się o opiekę a z nią rządy Konrad Książę Mazowiecki stryj i Henryk Książę Wrocławski
datym nazywany, brat stryjeczny, który ubiegł Kraków, a mając po sobie Marka Krakowskiego i Pakostawa Sandomie
Wojewodów, niemniej matkę Grzymistawę, pobił Konrada nad Skałą i pod Wrociryszem. Rozumiejąc się bezpiecznym,
wojska na Szląsk, tymczasem Konrad wpadłszy, poimał Henryka w Spytkowicach podczas Mszy w kościele.

29

Książęta Wielkopolscy kłócą się i biją między sobą. — Książę Opolski przywłaszczył sobie ziemię Wieluńską

30

W tym roku rozpoczęły się wojny Krzyżaków, dla nawracania Prusaków, trwające aż do roku 1283 t. j. lat 53 z różną
koleją

31

32

33

34

Bolesław z matką ucieka z Sieciechowa, gdzie go Konrad więził, do Henryka Brodatego na Szląsk; Henryk go wspiera i
przemaga. Nie było
jednak pokoju między Książętami wszystkich dzielnic Krzywoustego.

35

36

37

dopiero, bądź obawa potężnych Tatarów, bądź wycieńczenie domową wojną, nakłoniło do zgody, za pośrednictwem świętej
żony, Księcia Henryka Wrocławskiego, w Płocku zawartej, w moc której

38

Bolesławowi wolność wybrania sobie opiekuna dozwolona. Wybrał przeto Henryka, lecz ten niedługo gdy umarł, Bo
sam panować zaczyna,

39

pojawszy za żonę córkę Beli IV. Króla Węgierskiego, św. Kunegundę. Konrad Czaplę Prażata powiesić kazał, za co późn
wicz darem daje Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu.

40

41

Tatarzy Mongołowie pod wodzem Baydarem pustoszą Polskę aż pod Kraków; Włodzimierz, Wojewoda Krakowski, pan
pod Turskiem, lecz pod Chmielnikiem pobili Tatarzy, Kraków spalili, i pod Łęczycę się zwróciwszy, Wrocław palą. Bo
ujeżdża do Węgier. Pod Iłgnicą staczają bitwę, w której Henryk Książę Wrocławski, syn Brodatego ginie. Gdy Tatar
cili, wrócił także Bolesław.

42

43

44

45

46

47

48

Konrad zбит pod Suchodołem. — Świętopełk upokorzony

ciągle wicherzy Konrad

i najeżdża

Małopolskę. Zwycięża pod Zaryszewem

aż do śmierci, w tym roku zaszłój

Świętopełk na nowo się porywa

49

50

Niezgody między Książętami Szlązkiemi dają porę Margrabiemu Brandeburskiemu z Anhalt, wydarcia Lubusza i na od
od Wielkiej-Polski utworzenia Nowej-Marchii.

51

Ziemia Rudzka, przezwana dopiero za Kazimierza W. Wieluńską, powrócona Książętom Wielkopolskim
Synowie Mendoga podbijają Księstwa Połockie, Witebskie i Nowogrodzkie.

52

r z y n a s t y .

okres	Niemcy	Czechy	Węgry	Książęta Ruscy	Dania ze Szwecją	Cesarstwo wschodnie	Francja	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
—	Otton IV.								1209. Pisma Arystotelesa potępione na Consilium w Paryżu.
—	Król Sycylii Fryderyk II. † 1250.	— —	— —	Juryi II. Wszewołodowicz.				1210. Ustanowienie Wojewódów Łęczyckich.	1210. Franciszkanie.
III. 27.	— —	— —	— —	Konstanty Wszewołodowicz.	— —		Piotr Courtenay. Robert Courtenay.	Subisław, Kasztelan Sandomirski.	1215. Dominikanie. 1215. Magna charta angielska.
—	— —	— —	— —	Juryi III. Wszewołodowicz.					
—	— —	— —	— —	Napad Mongolskich Tatarów pierwszy. 1224	— —	Jan Dukas.	Ludwik VIII. lwie serce.		
—	— —	— —	— —	— —	— —	Teodor II.	Ludwik IX. Święty, † 1270.		1227. Gengiskan burzy Państwo Saracenów.
IX 41.	— —	— —	— —	— —	— —	Balduin II. do 1259.			Św. Inkwizycja oddana Dominikanom.
izycie nie.	— —	Wacław III. † 1253.							1233. W Tuluzie szkoła wyższa potem uniwersytet. Żupy solne w Wieliczce odkryte.
—	— —	— —	Bela IV. † 1275.						
—	— —	— —	— —	Jarosław II. Wszewołodowicz.					
n IV. 43.	— —	— —	— —	— —				Bogufał, Hist. Biskup Pozn. † 1253.	
enty 1254.	— —	— —	— —	— —	Syn Eryk VI. zabity od brata.				
—	— —	— —	— —	Światosław III.					
—	— —	— —	— —	Michał Jarosławowicz.	Zabójca brata Abel † 1253.		5ta Krucjata.		1248. Kopalnie w Olkuziu odkryte.
—	Konrad IV., ostatni z domu Hohenstaufen.	— —	— —	Andrzej Jarosławowicz.					
—	— —	— —	— —	Alexander I. Newski. Jarosławowicz.					

Rok	P O L S K A	
1253	<i>Bolesław</i>	Krzyżacy gruntując pretensje na pozwoleniu Papieżkiem podbijanie niewiernych
54		nie tylko ziemie Pruskie zagarniają, ale do Podlasia wpadają
55		
56		Świętopełk Pomorski do zgody zniewolony oddaje Nakło. — Jadźwingowie łączą się z Litwą i Polskę napadają
57		Litwa niszczy Mazowsze. — Bolesław nadaje prawa Teutońskie czyli Szredzkimi nazwane miastu Krakowowi
58		— — — — —
59		— — — — —
60		Mendog, Król Litewski wojuje Krzyżaków. — Tatarzy, z którymi się i Rusini łączyli napadają, zniszczywszy klasztor pierwszy w Zawichoście, drugi Benedyktynów na Łysej Górze, spustoszywszy Sandomierz, Skaryszew, spaliwszy i wydrzeżając Kraków, z żupami i niewolnikami powracają za Dniepr, dają początek kapczackiej hordzie i krymskiemu hanatowi. Bolesław chroni się do Węgier, a powróciwszy po ustąpieniu Tatarów, Kraków odbudowywać zaczyna i nadane prawa Teutońskie potwierdza. Żupy solne w Wieliczce i Bochni, staraniem Świętej Kunegundy urządzone. Dominikanie w Sandomierzu fundowani przez Kazimierza Księcia.
61		— — — — —
62		— — — — —
63		Mendog od swoich pod Donmandem i Zneudzinow pod Strojnatem zabici.
64		Bolesław ruszywszy pospolite zebranie Jadźwingów wytopia. Od roku tego, aż do 1300 Tatarzy zaczęli i ciągle niszczyli Rusi. Wiele żydom nadaje w Kaliszu Bolesław Pobożny.
65		Bolesław następcą swoim wyznacza Leszka Czarnego, Księcia Sieradzkiego.
66		Książęta Wielkopolscy z Brandeburczykami a Mazowiecy i Kujawscy z Litwą, Prusakami — a nawet Krzyżakami wojują. Wojewoda Krakowski zwycięża Swaruna Księcia Ruskiego z Litwinami pod Piąta, 19 Czerwca.
67		— — — — —
68		— — — — —
69		— — — — —
70		— — — — —
71		Paweł z Przemankowa Biskup Krakowski, za zmywy z Litwinami ujęty z woli Bolesława, przez Ottona i Żegotę Toporzycy i w Sieradzu osadzony; przez wpływ atoli duchowieństwa na słabego Bolesława uwolniony i obdarzony, a Toporzycy w miesiąc uwięzieni, gdy zostali wypuszczeni, z obawy Biskupa wynoszą się z kraju.
72		Mściwy Biskup, zawiękuje rokosz przeciwko Bolesławowi, do którego się
73		czepia część szlachty i ciągnie ku Szlązkowi, lecz napadnięty i pobity od wiernych Monarsze pod Bogucinem; w tej bitwie z rodakami poległ syn Włodzimierza Wojewody Krakowskiego Świętosław, i Racibor Kasztelan Łukowski rokoszanie. W niedogodziwy, niesyty zemsty i krwi bratniej rozlewu, usprawdza Litwinów, Żmudzinów i Prusaków, którzy straszne mordy i spustoszenia zrzadzają w Lubelskiem.
74		Konrad Mazowiecki, syn zabitego Ziemowita, pomścił się na Litwie i Prusakach spustoszeniem Polesia i Prus.
75		— — — — —
76		— — — — —
77		— — — — —
78		— — — — —
79	<i>Leszek VI., (Czarny.)</i>	Wojna Bolesława Kaliskiego z Brandeburczykami
80	<i>Żona: Gryfina, Ruska.</i>	po śmierci Bolesława Wstydlwego w Grudniu — leży w Krakowie.
81		Zwycięztwo pod Goślicami nad Lwem Książęciem Ruskim, przez Warsza Kasztelana i Piotra Wojewodę Krakowskiego.
82		Obleżenie daremne Wrocławia
83		Zwycięztwo nad Litwinami pod Lublinem.
84		Zatargi z Księciem Mazowieckim, otwierają Litwinom drogę do nowych napadów
85		— — — — —
86		— — — — —
87		— — — — —
88		Tatarzy wpadają do Polski; Leszek ucieka do Węgier — uprowadzają samych panien 21,000. Głód i powietrze. Powróciwszy z Węgier nakazuje pospolite ruszenie przeciwko Konradowi, Księciu Mazowieckiemu. — Sami tylko Sieradzanie stąpiwszy, pobici pod Mateuszem z Kalinowy, herbu Zaremba dowodzącym nimi.
89		Umiera bezdzietny — leży w Krakowie. — Śmierć jego sprowadza sześćoetnie zamieszanie. — Ubiegali się o panowanie.
90		Bolesław Książę Mazowiecki i Henryk IV. Książę Wrocławski
91		Henryk Książę Wrocławski i Władysław Łokietek Książę Sieradzki
92		Przemysław Książę Poznański i Wacław II. Król Czeski, który Sieradzkie spustoszył. Wacław Król Czeski nie może zdobyć Sieradzu.
93		— — — — —
94		Tatarzy i Litwa wpadają do Polski a Krzyżacy do Mazowsza. Wśród tylu klęsk przekonano się o potrzebie zjednoczenia sił; celu wykrykniony Królem,
95	<i>Przemysław II</i>	koronowany w Gnieźnie przez Arcybiskupa Jakóba Świnkę. Panował tylko siedm miesięcy, zabity w Rogoźnie od Mazowian i Brandeburskich.
96	<i>Żony: 1. Ludgarda; 2. Ryza.</i>	

Rok	P O L S K A	
1297	Władysław IV. (Łokietek).	skwapliwie obrany; lecz gdy wojsko rozpustne zaczęło tłoczyć się po dobrach duchownych, Andrzej Biskup Poznański na Króla, z czego korzystając zmianom przychylni wzmogli niechęć w Wielkopolanach, którzy zebrawszy się
98	<i>Zona: Jadwiga, siostra Przemysława.</i>	w Poznaniu, ogłosili Wacława Czeskiego Królem Polskim, a Cesarz Albrecht, niby to mając prawo, rozkazywał
99		wyбір ten potwierdził. Przyczyniła się niemało do tego czynu bitwa, którą Łokietek przegrał przeciwku Bogusławowi
1300	Wacław.	Pomorskiemu, między Bytowem i Rügenwaldem, po której o pokój prosić był zmuszony.
	<i>Zony: 1. Judyta Austriacka; 2. Ryxa, córka Przemysława.</i>	Nowy Król zajęty był więcej zabieraniem miejsc Łokietkowi ulegających, niż odporem napaści na kraj. Lew Książę Sandomierską, a Litwa ziemię Dobrzyńską pustoszyli bez przeszkody. — Powietrze i obawa Cesarza Alberta, wypędziła z nową żoną Ryxą do Pragi.
1		Polską rządził Namiestnicy: Mikołaj Książę Opolski, Małopolską; — Frycz Szlązak, Wielkopolską i Pomorzem; — a Sandomierską i Kujawami.
2		Moneta Czeska — grosze Pragskie.
3		Łokietek zabawiwszy u Amadeja Siedmiogrodzkiego, udał się do Rzymu
4		wraca od Amadeja a zebrawszy nieco ludu, sposobił się do powrotu na tron. Krzyżacy biorą w zastaw ziemię Michałowską
5		Łokietek wkracza do Województwa Krakowskiego, mile przyjęty od narodu przekonanego już, że Król pożyteczny i przyniesie. — Wacław umiera.
6	Władysław Łokietek.	od całego narodu uznany. Syn zmarłego Wacława także Wacław, rościł sobie wprawdzie prawa, lecz gnuśności
	<i>Zona: Jadwiga, córka Bolesława, Książęcia Pomorskiego.</i>	oddający się, nie miał przychylnych. Zresztą zdradnie zabity, jak utrzymują przez Konrada Potenszteina Turpichmiast zamordowanego. Wielkopolska poddała się atoli Henrykowi Książęciu Głogowskiemu, którą Łokietek w lat trzy odzyskał.
7		Litwini wpaśli aż po Stawiszyn i Kalisz, wiele szkód zrobili. Brandeburczycy Pomorze Gdańskie zajmują.
8		Krzyżacy ich ztamtąd wypłaszają, lecz dla siebie. Król zanosi do Papieża skargę na nich, ale bezskutecznie
9		Leszek syn Ziemowita Książęcia Inowrocławskiego sprzedał Krzyżakom ziemię Michałowską, dawniej zastawioną;
10		urodził się Królowi syn Kazimierz W. w Kowalu.
11		Kraków się zbuntował i przyzwał Bolesława Książęcia Opolskiego, lecz Król hunt usmierzył, ukarawszy tylko herztów,
12		jednak Książęta Szląscy poddali się Królowi Czeskiemu, nie uznając Łokietka Królem Polskim — tym czynem odpadł S
13		
14		
15		głód w Polsce.
16		
17		
18		Król wysłał do Papieża Gerwarda Biskupa Kujawskiego ze skargami na Krzyżaków i o korony potwierdzenie. Krzyżacy
19		króla Jana Czeskiego;
		za wznowieniem grosza S. Piotra Papież się nakłania. Koronacja odbyła się 20 stycznia przez ręce Janisława Arceybiskupa
		nieńskiego w asystencji Muskaty Krakowskiego i Domarata Poznańskiego Biskupów. Odtąd Kraków na miejsce
		przeznaczony. — Tegoż roku Gedymin Książę Litewski opanował Wołyń i Kijów, a w następnym Ukrainę Zadnieprzańską
20		czasu na wzór Książąt na Kijowie zaczęli się pisać Wielkimi Książętami Litewskimi. Papież
		Jan XXIII nazywa go w listach swoich Królem Litewskim i Ruskim. Odebrał przysięgi. — Taki był koniec Książę
21		Kijowskiego.
22		Krzyżacy pustoszą Litwę
23		Łokietek szuka przyjaźni z Litwą
24		Papież przysłał Legatów do pogodzenia Gedymina z Krzyżakami, tudzież nawrócenia odstępującego wiary. — Krzyżacy
		zagrożeni.
25		Łokietek syna swego Kazimierza żeni z Anną Aldoną córką Gedymina. Z nią przybyli do ojczyzny wszyscy w niewolę
		Polacy; był to początek związku dwóch narodów.
26		Spokrewnieni z Królem Gedymin i Karol Robert Król Węgierski przysłali mu posiłki: pierwszy 1,200 Litwinów, a drugi
		ilość Węgrów i Wołoszy. Z tymi i wojskiem swoim obległ Frankfort, a jazda aż do Prenslawia zniszczywszy
		mnóstwo łupów zdarła, owocnym obyczajem;
27		przez następujące lat cztery Krzyżacy przeciągnawszy
28		do siebie Jana Króla Czeskiego nieustające robią Polsce
29		niespokoję.
30		
31		Dla uradzenia środków dzielniejszych przeciw Krzyżakom zwołany zjazd do Chęcina, na którym postanowił Król oddać
		Polskę w zarząd synowi Kazimierzowi, gdzie Wincenty z Szamotuł Wojewoda i Generał Wielkopolski nieustaję
		sprawował. Szamotułski przez zemstę stał się zdrajcą i ujechał do Krzyżaków. Ci zebrawszy siły własne i
		wszy wiele rycerskiego ludu z Niemiec i innych krajów przeszli Wisłę pod Toruniem, spalili Słupcę, Pyzdry,
		Kalisz, Gniezno, Żnin, Nakło, Szrodę, Pobiedziska, Klecko, Kostrzyn, Sieradz, Uniejów, Wartę, Szadek, Staw,
		wanin. Król wstrzymując dalszy ich pochód pod Łęczycą, gdy Szamotułskiego ujął sobie potrafił, usuwających się
		łupów pobit na głowę Płowcami, wsią niedaleko Radziejowa, dnia 27 września,
		mimo tej przegranej roku następnego najechali Brześć i Inowrocław. Król z Węgrami na pomoc przysłanymi wszedł
		Chelmińskiej i zawieszenie broni podpisał. Władysław umarł d. 2 marca 1333 r.
32	Kazimierz III.	obraną a raczej wstąpił na tron po ojcu. Koronacja uroczysta odbyła się w Krakowie,
33	(Wielki)	od zaopatrzenia skarbu zaczął przy pomocy Jaśka z Melsztyna
34	<i>Zony: 1. Anna Aldona</i>	potem zawieszenie broni z Krzyżakami przedłużył i umowę w Wyszogrodzie o pokój stały zawarł.
35	<i>Lit.; 2. Adelaida Heska;</i>	Jan Luxemburski, Król Czeski roszczone sobie oddawna prawo do Polski, przystąpił nareszcie do zgody. Pełn
	<i>3. Jadwiga Ks. Głogowska.</i>	

Rok

P O L S K A

1335

Kaz. W.

1336

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

Kazimierza byli: Spytek, Kasztelan Krakowski; Zbigniew, Kanclerz; Piotr, Kasztelan Sandomierski; Tomasz z Zajączkowa. Król Czeski zrzekł się praw, jakie mu się mieć zdawało, za 20,000 kop groszy pragskich, Kazimierz zaś praw do S. Umowa ta zawarta w Trenczynie, wzięła skutek w Wyszogrodzie.

Krzyżacy nie dotrzymują umowy; Król wyprawia do Rzymu podług umowy Wyszogradzkiej, posiłkuje Królów Czeskiego i gierskiego przeciw Cesarzowi.

Papież wyznacza Legatów w sprawie krzyżackiej.

Gedymin ginie pod Bajerburgiem od broni ognistej, 7 lipca.

Zwoływa naród do Krakowa, gdzie Ludwika następcą naznacza. — Legaci wydali dekret, aby Krzyżacy powrócili ziemie: mińską, Dobrzyńską, Michałowską, Brzeską, Włocławską i Pomeranią, tudzież zapłacili 194,000 grzywien srebra. — Król umiera 28 czerwca.

odzyskuje Ruś Czerwoną, i opatrzywszy urzędnikami takimi jak w Polsce, do korony przyłącza

odbiera ziemię Wschowską Księciu Sagańskiemu.

Wiekopomny zjazd prawodawczy w Wiślicy. Ułożony został Statut — przez usta Jaska z Mielsztyna ogłoszony Łuck, Włodzimierz, Brześć i Chełm Litwie odbiera, zostawiając jej Wołyń.

Lwów do Korony przyłącza

Wołyń do Korony przyłączony. A za wzajemnym zrzeczeniem się Kazimierza praw spadkowych do Księstw Jaworskiego i dnickiego, a Karola IV. Cesarza, syna i następcy Jana Króla Czeskiego praw do Mazowsza. Księstwo to z Koroną łączone.

Ludwik, przeznaczony następcą Kazimierza, robi zapewnienia dla narodu Polskiego — w Budzie.

Kazimierz swobodę wszelkim wyznaniom zapewnia

żydów przywilejami ubezpiecza

wyprawa na Wołoszczyznę dla przywrócenia Stefana, szukającego poparcia w Polsce po wygnaniu przez Piotra, brata młodego. Wielką stratę ponieśli Polacy; jest powieść, że Wołochy popodcinawszy drzewa w jednym lesie, przechodzące przez wojsko, zwalając z pni, gniotli.

głód, któremu Król gospodarny otwarciem magazynów zaradza.

odbyło się wspaniałe wesele Karola IV. Cesarza z Elżbietą Księżniczką Pomorską, wnuczką Króla Kazimierza, na którym dowołało się kilku panujących. Mikołaj Wierzynek, Rajca Krakowski, okazał przy tej sposobności rozrzutność, świadczącą o dostatku miasta Krakowa.

pierwszy zakład Akademii Krakowskiej. — Appellacya do Magdeburga w sporach według prawa teutońskiego zniesiona, a Sąd winicyonalny i najwyższy postanowiony w Krakowie.

przyłączenie Kujaw do Korony — wojna krótka z Litwą — Adelaidę żonę Król porzuca, a żeni się z Jadwigą, Głogowską Księżniczką.

Litwa Mazowsze aż pod Pułtusk pustoszy.

Ostatnie lat cztery panowania zajęły sprawy wewnętrzne. Przez ciąg jego opasał murem i uporządkował miasta: Wieliczkę, Sandomierz, Olkusz, Bendzyn, Lelów, Sandomierz, Wiślicę, Szydłowie, Radom, Opoczno, Wąwolnicę, Lublin, Kalisz, Puzdry, Starachowice, Wieluń, Konin, Piotrków, Łęczycę, Płock, Inowódz, Lwów, Sanok, Krosno, Czczew.

Zamki zaś popostawiał lub odnowił: w Kaliszu, Poznaniu, Sandomierzu, Lublinie, we Lwowie dwa, Puzdrach, Sieradzu, Luniu, Łęczycy, Kole, Płocku, Niepołomicach, Szydłowie, Piotrkowie, Przedborzu, Brzeźnicy, Bolesławcu, Ostrzeszowie, myślu, Lanckoronie, Bendzynie, Lelowie, Czorsztynie, Osieku, Krzepicach, Sieciechowie, Solcu, Zawichoście, Korczyniu, Krasnym, Nakle, Wielonie, Międzyrzeczu, Kruświcy, Złotoryi, Bydgoszczy, Sanoku, Lubaczewie, Trembowli, Haliczu, Tustanie, Opocznie, Przedeczu, Rawie, Wyszogrodzie. (46.)

Zyskawszy dla siebie, przez opiekę, jaką rozciągał nad stanem włościan, tytuł Króla chłopów, z powodu szwanku z koniarskim wianem, umarł 5 listopada 1370 w Krakowie. Potomność przyznała mu zasłużony tytuł Wielkiego.

Po śmierci jego Ziemowit Książę Mazowiecki zapragnął korony, ale silniejsze stronnictwo Ludwika przemogło, i przestawo weszło. Kazimierz W. przeznaczony testamentem Księciu Opolskiemu, siostrzeńcowi, ziemię Wieluńską, a Księciu Szczecińskiemu Dobrzyńską i inne, dał powód do tylu niespokojności, ile ich połączeniami załatwił. Wynikłe ztąd załatwiono.

Koronacya odbyła się 17 Listopada w Krakowie. — Brandeburczycy Wielkopolskę, Litwini Wołyń najeżeli. — Król zostawia rządzą matce Elżbiecie, do Węgier powraca. — Uciemiężenie od Węgrów, łostrostwa, powietrze, najazdy, trapią Polskę.

Ludwik, Węg.
Żony: 1. Małgorzata
córka Karola IV. Ces.;
2. Elżbieta, Bośniacka.

czternasty.

lata	Niemcy	Czechy	Węgry	Książęta Moskiew- scy	Dania ze Szwecją	Cesarstwo wschodnie	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
									Użycie broni ognistej przeciwko Gedyminowi przez Krzyżaków 1387, 13 Czerwca.
				Symeon Iwanowicz.				Nankar z Okszy, prawnik.	1399. Uniwersytet w Cahors.
is VI.			Z córki Łokietka Ludwik I. Węgierski i Polski. † 1382.			Andronik II. 1352.		Prandota Gałka z Niedźwiedzia przeciwko Czechom walczył.	1341. Petrarka. — Pierwsze wejście Turków do Europy.
	Karol IV. do 1370.	Karol IV. potem Cesarz.						Skotnicki Jarosław, Bisk. Krak. praw.	1346. Wynalazek miedzianych bomb.
							Jan II. le Bon. † 1364.	Matysz z Krakowa, Pomorczyk, był Rektorem w Pradze i w Paryżu 1345. † 1410.	1347. Statut Wislicki.
sty VI. 1362.						Jan Paleolog.		Fryderyk Polak, Rektor w Padwie r. 1351.	1348. Uniwersytet w Pradze.
				Iwan II. Iwanowicz.			Jan Kantakuzen.		
nota.	Bulla złota.							Jan, kronikarz, pisał 1359.	Amurat I. Sułtan, do Europy się przenośli w r. 1360. Adrianopol stolicą Państwa Tureckiego być zaczął.
				Dymitry III. Konstantynowicz.				Jan Paleolog powtórnie.	
V. 0.				Dymitry IV. Iwanowicz. † 1389.				Anonim, Archidyakon Gnieźnieński, h.	1362. Wilek naukę swą głosi. † 1384.
							Karol V. le sage. † 1380.		1363. Uniwersytet w Wiedniu.
									1364. Uniwersytet w Angers.
									<i>Wielki mistrz</i>
XL. kymie not. 78.									1370. Założenie Bastylji. dto. Ziska, wódz Husytów. † 1424.

Rok	P O L S K A
1373	<i>Ludwik Węg.</i> Władysław na Gniewkowie z Książęciem mnich porzuca mnichostwo i do Węgier ucieka, z kądem wróciwszy, jako najbliższy o tron się upomina i miejsca niektóre w Kujawach zabiera; ale niebawmie z nich wyparty, ucieka do Brandeburgii.
74	Zjazd w Koszycach, na którym za ustąpieniem poradnego, następstwo dla córek Króla Ludwika przyznano.
75	Najazdy Władysława Białego, Książęcia Gniewkowskiego
76	Ludwik składa z rządów Elżbietę matkę, lecz ją wkrótce przywraca. — Litwa pustoszy Mazowsze. — Bunt w Krakowie uciemieniu Węgrów wypłasza Królową Elżbietę.
77	Król przybywa do Polski, Litwę gromi, ale Ruś Czerwoną bezprawnie ze szkodą Rzpltej do Węgier przyłącza. — Starowiecki pierwszy.
78	Książę Opolskiego Wice-królem stanowi, a sam do Węgier powraca, z czego niekontenci Polacy, wyprawiają posła — Nieuległość prawom zrzuciła gwałty i najazdy między familiami wewnątrz kraju, a nawet zatargi ościennych. Tak Starosta Odolanowski, najeżdżał ziemie Ks. Władysława Opolskiego, a obywatele Wielkopolscy rozpoczęli wojnę z Św. Księciem na Szczecinie starym. — Paulini do Częstochowy sprowadzeni.
79	— — — — —
80	— — — — —
81	na zjeździe w Budzie wyznacza Trymwirat rządzić mający: Zawiszę, Biskupa Krakowskiego, Dobiesława ojca jego, i z Szubina, Wojewodę i Starostę Krakowskiego.
82	Zdzierstwa i łupieżstwa mnożą się. — Ludwik chce Korony: Węgierską i Polską włożyć na głowę zięcia Zygmunta, i Czeskiego, Margrabi Brandeburskiego, syna Karola IV., i dlatego wyznaczył zjazd do Zwolenia na Spiszu. Większa rodu nie chciała go; przeciw Zygmunta chciał się narzucić, a przynajmniej pomścić, pustosząc Mazowsze. Wtém u 14 Września w Tyrnawie.
83	Bezkrólewie usunąć miały zjazdy w Radomsku, w Wiślicy i dwukrotny w Sieradzu. Ziemowit, Książę Mazowiecki, p miał przychylnych, lecz Jaśko z Tęczyna przypominał i do szanowania umowy Koszyckiej zachęcał, co wielu odwo ostatek przybycie posłów węgierskich i zrzeczenie się Królowych przemogło.
84	<i>Jadwiga.</i> Królowa Jadwiga przeznaczona — przyjechała do Krakowa w Październiku. — Koronowana 15go października przez Arcy - Biskupa.
85	Że umowa w Koszycach warowała, aby Królowa nie obierała sobie małżonka bez woli narodu, zaręczoną przeto z Wilhelmem Księciem Austryackim i przywiązaną do niego, niełatwa była decyzja; lecz przemogł widok dobra kraju i religii. Z Ziemowita, Wilhelma Księcia Opolskiego, Jagiełło wybrany.
86	<i>Władysław II. Jagiełło.</i> przyjechał do Krakowa z braćmi i 14 lutego ochrzczony został przez Bodzantę Arcyksięcia. — Witold i Skirgiełło gromi ków, sam zaś Król Wielkopolskę uspokaja. — Koronowany nieco później.
87	<i>Zony: 1. Jadwiga; 2. Anna Cillej; 3. Elżbieta Piłicka, wdowa po Granowskim; 4. Zofia, Księżniczka Kijowska.</i> Sejm w Wilnie — chrzest — brata Skirgiełkę Wielkorządcą Litwy mianuje. — Miastu Wilnu prawo Magdeburskie nadaje.
88	Witold, stryjeczny brat, urażony, wszczynają wojnę połączywszy się z Krzyżakami — utracą Grodno, na Żmudź uchodzi. —
89	nieprawie do Węgier zajęta Ruś Czerwoną odbiera;
90	atoli trwały zatargi: Jarosław, Przemyśl, Halicz, Lwów, Tremblowa dopiero w tym roku do Korony przywrócone. i Krzyżacy oblegają Wilno, dzielnie bronione przez Moskorzewskiego, Podkanclerza koronnego.
91	Witold mieszka w Marienburgu, ponawiając wyprawy na Litwę pospołu z Krzyżakami, podsycającymi rozterki między bra
92	ta dopiero w tym roku zaspokojona, gdy Skirgiełło złożony został; Witold W. Księstwo objął rzeczywiście.
93	— — — — —
94	— — — — —
95	Ziemie Dobrzyńską przez Jana Ostrowskiego, Kasztelana Sandomierskiego, sam zaś Wieluńską odbiera;
96	sam tylko
97	Bolesławiec się broni, lat siedm przez Starostów oblegany, powrócił do Polski dopiero po śmierci Władysława Księcia O Ustąpiła go pozostała żona Agata.
98	Akademia Krakowska w dzisiejsze miejsce przeniesiona, kursa atoli dopiero w roku 1400 rozpoczęte.
99	Królowa Jadwiga umiera; Król chce wracać do Litwy, lecz radą panów polskich nowe małżeństwo zamierza z Anną Cillej Kazimierza W., córką Wilhelma Hrabiego,
1400	ślub atoli odwłócił się aż do 1401 dla nieurody narzeczonej, pod pozorem potrzeby nauczenia się języka polskiego.
1	Król bierze ślub z Anną Cillej. Połączenie Litwy w Wilnie z Koroną.
2	Koronować ją każe. — Witold sam bez pomocy Królewskiej wojuje z Tatarami; wraz z Królem zaś przeciwko Krzyżako
3	dzanym przez Skirgiełkę.
4	Wojna ta zakończyła się ugodą, aby Żmudź przy Krzyżakach, a ziemia Dobrzyńska za wykupnem 50,000 złot. pol. pr została.
5	Zygmunt Węgierski wojuje z Turkami; wielu z rycerzy polskich zaciąga się do wojsk jego i walczy — Scibor Sciborzycki
6	Sejmiki i Sejm w Korczynie, na którym uchwalono pobór na wykupno ziemi Dobrzyńskiej
7	— — — — —
8	Wykupno to przychodzi do skutku. — Wojna Krzyżaków z Litwą; Witold Żmudź odbiera. — Szkuty dla Litwy zboże do
9	rozbite — kupcy litewscy zamordowani.
9	Krzyżacy wyprawiają poselstwo do Króla, aby Witolda odstąpił. — Wojna się zaczyna. — Zygmunt, Węgierski Król, lud widokiem korony Litewskiej.
10	Krzyżacy aczkolwiek oświadczają się z chęcią zgody, kryją chciwe zamiary. Zygmunt Król Węgierski im sprzyja.
10	Dnia 22 lipca walna bitwa pod Grunwaldem i Tannenbergiem, w której ginie W. Mistrz Ulrich de Jungingen. Zbigniewski i Kazimierz Szczeciński Książęta, pojmani do niewoli, i całe wojsko krzyżackie zniszczone. Dowodzili wojska Witold, i Zydran Moskowiecki, Miecznik Krakowski. Walczyli w Królewskim wojsku w wojnach z Tur ówчени rycerze: Zawisza Czarny, Jan i Farury Grabowscy bracia, Kalski, Malski, Dobek, Broglewski,

Rok

P O L S K A

1411	<i>Wład. Jagiello</i>	Skarbek. Po tej wygranej całe Prussy się poddały, prócz Malboga. Nie korzystano jednak przez opieszałość ze zwycięstwa a gdy nadciągły posiłki Mistrzowi Henrykowi de Plauen, zawarto pokój w Toruniu nie wiele przynoszący korzyści, bo Żmudź Litwie tylko docześnie, a ziemię Dobrzyńską Polsce na zawsze oddano, tudzież Książętom Mazowieckim powiat Zawskrzyński.
12		Zjazd Jagielly z Zygmuntem już Cesarzem w Łucku. Zygmunt zwraca klejnoty korony i zastawia Polsce Spiż za 2,900,000.
13		Sejm w Horodle utwierdza zjednoczenie z Litwą — herby dla szlachty litewskiej i urzędy równie jak w Polsce. — Biskup na Żmudzi w Miednikach zafundowane. — Powietrze w Polsce —
14		wojna z Krzyżakami, w której Król zdaje się na wyrok Soboru w Konstancji odbywającego się. 1414-18
15		Hołd Aleksandra Wojewody Wołoskiego w Śniatynie.
16		Kijów spustoszony od Tatarów z namowy Krzyżaków.
17		Koronacja trzeciej żony Elżbiety Pileckiej, wdowy po Granowskim, Kasztelanie Nakielskim, przez Jana Rzeszowskiego, biskupa Lwowskiego, co dało powód Mikołajowi Trąbie, posłowi na Soborze w Konstancji, wyjednania tytułu Prymarcybiskupów Gnieźnieńskich. — Edykt na heretyków.
18		— — — — —
19		Król zaproszeniu na tron Czeski odmawia — Witold podobnie.
20		Statut — „Neminem captivari permittemus“ wydany.
21		— — — — —
22		Nowa wojna z Krzyżakami — pokój z tymiż nad rzeką Osią i jeziorem Mielnem — warunki którego nie dotrzymane. — w Czerwińsku wznowia Statut Wiślicki.
23		Sejm w Warce nowymi uchwałami tenże Statut pomnaża.
24		— — — — —
25		— — — — —
26		Zatargi z Witoldem, więcej sławy chcącym, niż Królowi niechętnym;
27		ważnie domowe.
28		Witold korony Litewskiej pragnie, przez Zakon krzyżacki, przewidując swój upadek w połączeniu Litwy z Polską, podżegany
29		Zjazd Zygmunta Cesarza z Władysławem i Witoldem, pod pozorem uradzenia obrony Cesarstwa Wschodniego, a w istocie odciągania Witolda od Króla powabem osobnej korony. — Jagiełło chce mu swojej odstąpić.
30		Sejm w Jedlni w powiecie Radomskim zapewnił następstwo najzdadniejszemu synowi Królewskiemu. Zabiegom Witolda stało się na przeszkodzie Wielkopoleanie; Witold chce dokazać przekupstwem Zbigniewa Oleśnickiego, ale daremnie — śmierć jego przeciwko. Umarł, przeprosiwszy się z Królem 30 października w Trokach wielki ten człowiek swojego czasu.
31		Po śmierci Witolda Świdrygiełło domaga się W. Księstwa — więzi Króla. — Szlachta wsiada na koń, Świdrygiełło zagrozi wypuszcza swego zwierzchnika. — Zrzucony Król mianuje W. Księciem Zygmunta Korybuta, brata Witolda.
32		Za oporem nastąpiła wojna, nie dosyć żywo popierana.
33		Pospolite ruszenie przeciw Krzyżakom, pustoszy Nową Marchią i Prusy. W Litwie sprawa Królewska bierze przewagę, gdy się Jagiełło po 48-letnim panowaniu umiera w Grodsku 21 maja 1434.
34	Władysław III. <i>Warneńskim zwanym.</i>	miał początkowo dla lat młodych przeciwność; za staraniem jednak Zbigniewa Oleśnickiego, Biskupa Krakowskiego i Kardynała odbyła się 10-letniego Władysława dnia 29 Lipca koronacja. Do opieki przydano matkę Zofię i kilku Senatorów, a po śmierci wódzów ustanowiono Prowizorów. Przytém szlachtę Ruską i Litewską porównano z Koroną. — W Litwie Świdrygiełło bity pod Wilkomierzem
35		i do Siedmiogrodu wygnany. — Krzyżacy zawierają pokój w Brześciu Kujawskim; Król wraca im Nową Marchią, pomimo że z Świdrygiełłem pobici na głowę byli pod Wilkomierzem.
36		Sejm w Korczynie. — Gospodarowie Mołdawski i Wołoski hołd wierności składają.
37		Księstwo Oświęcimskie wraca do Korony Polskiej.
38		Rozruchy w Czechach po śmierci Zygmunta dają powód wdania się za Albertem
39		po śmierci którego wezwany do Korony Węgierskiej, acz z nieukontentowaniem Polski, wykonywa przysięgę w Piotrkowie 15 i do Węgier się udaje, zostawiając Namiestników Jana Czyżowskiego, Kasztelana Krakowskiego, Wojciecha Małskiego i Zbigniewa Kardynała. — Brata Kazimierza wyprawiają do Litwy.
40		W Węgrzech niepokoje
41		zaspokojone.
42		Zbigniew Księstwo Siewierskie kupuje od Wacława Księcia Cieszyńskiego.
43		Wojna z Amuratem; Turcy pobici nad Morawą.
44		Pokój i przymierze zaprzysiężone od roku, za namową Legata Juliana i absolucją Papieża zerwane, wznowiło wojnę. W 1444 pod Warną 11 Listopada poległ Władysław III. w roku życia 21szym.
45		Bezkrólewie: na zjeździe Sieradzkim uchwalono dać berło bratu Kazimierzowi, lecz go przyjąć nie życzył sobie;
46		na Sejmie Piotrkowskim obrano warunkowo Bolesława Księcia Mazowieckiego. — Małopoleanie w Bełżycach zebrani, wypraszają poselstwo do Kazimierza, ten nakłania się, Wielkopoleanie przystają do zdania w Kole. — Litwini żądają zwrotu Wołynia i Podola;
47	Kazimierz IV. <i>Jagiellończyk.</i>	nareszcie Kazimierz zjeżdża do Krakowa 24 Czerwca i nazajutrz koronowany. — Książęta Opawski, Raciborski i Cieszyński oddają.
48	<i>Żona: Elżbieta, córka Albrechta Cesarza.</i>	Król do Litwy wyjeżdża; ta o Wołyniu i Podole się kłóci. — Na Wołoszczyźnie rozruchy. — Tatarów najazd na Podole. — o większą przychylność Litwie jak Polsce podejrzany.
49		Sejm w Piotrkowie, na którym gdy Król z zaprzysiężeniem swobód krajowych ościagał się, tudzież połączenia Wołynia i Podola skutku nieprowadził, zjazd cały oświadczył mu, że Polacy dopóty słuchać go niebędą, dopóki przysięgi niewykona.
50		Z tego samego powodu Jan Tenczyński, Wojewoda Krakowski, Sądy rokowe w Małej-Polsce na powściągnięcie łotrów odbierające, zatrzymał. — Tatarzy aż do Grodka i Belza kraj pustoszą.

Rok	P O L S K A
1451	Kaz. Jag. Król ociąga się z przysięgą i załatwieniem sporu o Podole i Wołyń . . . . .
52	na Sejmie Sieradzkim daje kartę, że za rok przysięże i prawa koronne potwierdzi.
53	Tatarzy najechali Łuck, lecz przy powrocie pobici przez Starostów Łaszczu Zynkowskiego, Jana Niemca Latyczewskiego i Ma Międzyboskiego, a niedobitków wycieli Bracławianie. Sejm w Parczowie;
54	trwa wojna z Krzyżakami: Prusacy od nich uciśnieni szukają pomocy w Polsce. — Sejm w Łęczycy, przed którym Prusa dawszy się, przez Stany wykonały przysięgę. Sejm Pruski w Grudziądzu układa warunki połączenia i podatek na z Krzyżakami uchwała. — Statut w Nieszawie Króla Kazimierza.
55	Przybywającym posiłkom z Niemiec, gdy szlachta Wielkopolska chce zabiedz, dla niekarnośći pobita pod Chojnicami . . . . .
56	Zwycięstwo nad Krzyżakami pod Friedlandem, aczkolwiek świetne, nie przyniosło odpowiednich korzyści; gdy Król uchwa na Sejmie Piotrkowskim funduszków nieoszczędnie używał, co mu nietylko w Koronie, ale i w Litwie zmniejszało prz ność. Zawsze brak funduszków robił potrzebę Sejmów, uchwalających nowe podatki; po długich targach, składane zaś b rozpraszane, a wojsko niepłatne. Litwa była już bliską wypowiedzenia posłuszeństwa.
57	Księstwo Oświęcimskie zapłacone 50,000 mi grzywien Pragskich . . . . .
58	Śmierć Władysława Pogrobowca nasuwa Królowi myśl osiągnięcia korony Węgierską i Czeską . . . . .
59	I Wrocławianie niechętni dla Podiebrada, czyli też dla większej pod rządem Polski wolności, ofiarują posłuszeństwo. Ofia nie przyjmuje Król Kazimierz.
60	Krzyżacy nasyłają na Szląsk palaczy, dla oburzenia przeciwko Polakom.
61	Zdrady te odkryte. — Zjazd w Bitomiu z Królem Czeskim uścił się w Głogowie . . . . .
62	Księstwo Płockie do Korony przyłączone. Krzyżacy Węgrów przeciw Polsce burzą, ...
63	ale nadaremnie;
64	sami tylko wojnę z Polską prowadzą . . . . .
65	z różną szczęścia koleją;
66	nareszcie po 14tu latach wojny, za staraniem Legata Papieżkiego Rudolfa, zawarto pokój w Toruniu, i umówiono: że Prusa chodnie do Króla, Wschodnie do Krzyżaków należeć będą; Mistrz Wielki, hołdownik, ma miejsce w Senacie pierwsze po lewej ręce, i nikomu prócz Króla nie podlega. — Król przeciwko Czechom podburzany, lecz w skarbie niedostatek.
67	Na Sejm do Piotrkowa po dwóch Posłów z Ziemi zwołano, potem w Korczyni i Kole uchwalono po wiardunku z łanu.
68	Zatargi z Maciejem Korwinem z powodu ofiarowanej mu korony Czeskiej przez Papieża, gdyż Jerzy Podiebrad był hussyt.
69	Śmierć Podiebrada dała więcej jeszcze podniety; syn Króla, Władysław, powołany na tron Czeski . . . . .
70	a Kazimierz (poźniej za świętego uznany), przez niechętnych dla Macieja Korwina na tron Węgierski zaproszony, gdy za się z wojskiem wybrał, wrócić do domu musiał bezskutecznie. Długi dawne i stałe niemiarkowanie wydatków aż v Królewski wprowadziły niedostatek. Wojsko, jak zwykle, niepłatne, samo po wsiach Królewskich i Duchownych s swojej zapłaty.
71	Tatarzy pustoszą Kijowszczyznę.
72	Z powodu Macieja Korwina zatargi z Szląskimi Książętami. Szlązacy w Wielkiej - Polsce około 600 wsi palą. Zebrało się pod wem 80.000 pospolitego ruszenia, weszło do Szląska i Wrocław obległo. Zawieszenie broni niedotrzymane.
73	Tatarzy plondrują Ruś aż do Zbaraża.
74	Korwin usiłuje podburzyć Prusaków i Krzyżaków na Polskę, ale Cesarz Fryderyk odwrócił te zamachy, będąc sam Korwinow przychylny. — Ziemia Sochaczewska do Korony przyłączona.
75	stanął nareszcie pokój w Ołomuńcu, przez który Władysław przy Czechach, a Maciej Korwin przy Szląsku, Morawii i Łuzacy zostali.
76	Iwan Wasilewicz Nowogród Wielki i część Białej Rusi zagarnął. Król niemający funduszków na wojnę zawiera zawieszenie zostawiając przy nim zdobycze.
77	— — — — —
78	— — — — —
79	— — — — —
80	— — — — —
81	— — — — —
82	— — — — —
83	— — — — —
84	— — — — —
85	Stefan, Wojewoda Wołoski, złożywszy przysięgę Królowi w Kołomyi, oparł się Turkom przy pomocy Polaków.
86	— — — — —
87	— — — — —
88	Jan Olbrycht, trzeci syn Królewski, odnosi sławne zwycięstwo nad Tatarami pod Kopestrzynie.
89	— — — — —
90	Książęta Siewierscy poddają się Iwanowi Wasilewiczowi, urażeni o to na Króla, że gdy książę Branski chciał mieć audj w Wilnie, odźwierny przytrzasnął mu i zdruzgotał palec we drzwiach Jan Olbrycht z bratem Władysławem o Węgry wojuje, ale po porażce przy Koszycach zawarto układ, przez który Król Polski zrzekł się pretensyi do Węgier, a Węgierski do Polak dając lennem prawem Księstwa Głogowskie, Opawskie i Karnowskie na Szląsku.
91	Kazimierz umiera w Trokach. — Z pomiędzy braci razem z nim proponowanych na Sejmie w Piotrkowie . . . . .
92	Jan Olbrycht. obrany; 17 Sierpnia w Krakowie przez brata Fryderyka Biskupa Krakowskiego Królem obwołany. Wkrótce nastąpiła koronac W Litwie Aleksander.
93	— — — — —
94	Zjazd z braćmi w Luboczu, na którym się zmówiono Multany wydrzeć Stefanowi dla Zygmunta. — Tatarzy plondrują B Król kupuje Księstwo Zatorskie od Księcia Janusza za 80,000 czerw. zlot., pensją dożywotnią 200 grzywien i 16

Rok

P O L S K A

	<i>Jan Olbracht</i>	ków soli rocznie. — I Płocką ziemię po bezpotomnym Janie Księciu Mazowieckim do Korony przyłącza, zostawując Konradowi bratu.
1495		Filip Buonacorsi, nazywający się przez chęć Kallimachem Włoch, nauczyciel Jana Alberta, zbyt do rządów mieszający obudza niechęć;
96		niepomyślna wyprawa na Stefana, znaczna strata ludzi w Bukowinie zakończona.
97		Wołochy z Turkami i Tatarami wpadają na Ruś i do 100,000 ludzi wprowadzają
98		powtórny napad Turków aż pod Halicz, ale ich ginie do 40,000 od mrozów; reszta poszła w rozsypkę.
99		Stefan, Wojewoda, godzi się z Królem. Przymierze między Węgrami, Litwą i Polską odnowione. — Zygmunt od braci otrzy Księstwa Głogowskie i Opawskie. Potwierdzenie unii z Litwą w Krakowie.
1500		Sułtan Turecki Bajazet, krucyatą od Papieża zagrożony, szuka przymierza z Polską. — Tatarzy Krymscy raz pod Lublin, drug Litwy wpadają.
		Potwierdzenie unii Litwy z Koroną w Mielniku.
1		Zawarte przymierze z Turkami na lat 5. — Ostatni rok panowania Jana Olbrychta, splamiony został ścięciem Eliasza, syna F Wojewody Multańskiego, szukającego w Polsce przytułku przed Stefanem. — Wkrótce 17 lipca umarł w Toruniu.
	Alexander,	Na Sejm do Piotrkowa przybyły w 1400 koni, w celu utwierdzenia unii z Litwą obrany, a w Krakowie koronowany 12 grudnia.
2	<i>Zona: Helena Iwanowna</i>	Tatarzy Krymscy pustoszą kraje aż pod Sandomierz. — Stefan, Wojewoda Wołoski, zagarnia Pokucie
3	<i>Moskiewska.</i>	Brat Króla, Arcybiskup i Kardynał rządzący Polską, umiera
4		Na Sejmie Piotrkowskim Król przystaje, aby Mazowsze poszło w podział między synów Konrada. — Wojewodzie Stefanowi brano Pokucie.
5		Achmet, Chan Nogajski, uwięziony w Trokach. — Bezprawia, najazdy, rozboje po drogach zagęściły się w kraju; chciano temu pobięz surowością: na Sejmie w Radomiu ścięto Osuchowskiego i Masowskiego, a Rusinowską powieszono w butach z w gami, które nosiła. — Statut. <i>Konst. „uńfól nowi”</i>
6		50,000 Tatarów wpadło do Litwy i 100,000 jeńców wprowadziło. Napadli powtórnie i Ruś, ale zbili pod Kłeckiem od M Kniazia Gliškiego, wielowładnego w Litwie; wiadomość o tym zwycięstwie odebrał konający Król; jakoż umarł d. 9 sier
7	Zygmunt I., <i>Stary</i>	Znajdujący się w Litwie, obrany pierwój W. Księciem, potem na Sejmie w Piotrkowie Królem ogłoszony; koronowany w Krak 24 stycznia 1507.
8	<i>Zony: 1. Barbara Zapolska, Ks. Siedmiogrodzka; 2. Bona Sforzya, Księż. Medyolańska.</i>	Gliški przechodzi do Moskwy, ta go wspiera. Zwycięstwo pod Orszą odniesione pod wodzą Firleja i Konst. Księcia Ostrogski Sapieha Jan zawiera pokój w mieście Moskwie. Zabory w Litwie przywrócone. Książ Gliški wywołany z kraju.
9		Bogdan, Wojewoda Wołoski, najeżdża Pokucie. Mikołaj Kamieniecki zmusza go do prośzenia o pokój.
10		Papież namawia Króla do wojny z Turkami.
11		Sejm w Piotrkowie uchwała po 18 groszy (dziś złotych 9), na pierwszy rok, a po 12 na drugi z łanu, jako fundusz utrzymania stale konnicy na obronę Podola.
12		Pod Wiśniowcem Przecław Lanckoronski i Konst. Książę Ostrogski znoszą 24,000 Tatarów. — Król żeni się z Barbarą Z ską. — Albert, Mistrz Krzyżacki, wchodzi w związki z Moskwą przeciwko Królowi Zygmuntovi, wujowi swojemu. — w Radomiu i Wilnie.
13		Wasil Iwanowicz wysyła Gliškiego do Polski, a sam wtargnąwszy idzie pod Smoleńsk
		Księstwo Zatorskie do Korony wcielone.
14		Smoleńsk intrygami Gliškiego poddaje się. — Zwycięstwo powtórne pod Orszą. — Smoleńsk oblegany.
15		Zjazd Zygmunta, Władysława i Cesarza w Wiedniu, gdzie przymierze zawarto
16		Krymskie Tatary wpadają aż do Buska. — Moskale oblegają Witebsk — odparci. — Tatarzy porażeni na Podolu. — Kozacy stali w Ukrainie i zaczęli Turków napadać. — Królowa umiera.
17		Król idzie pod Połock, a Secygniowski wyprawia na Moskwę. — Król pojmuje Bonę Sforcyą
18		
19		Stracona bitwa pod Sokalem przeciwko Tatarom. Wasil przychodzi pod Wilno, niszcząc Litwę. — Albert, Mistrz, gotuje wojny przeciwko wujowi;
20		na Sejmie Toruńskim uchwalają wyprawę przeciwko niemu. Mikołaj Firlej bierze zamki krzyżackie
21		zawieszenie broni na lat cztery. — Tatarzy najeżdżają
22		Ruś
23		a Moskale Litwę
24		Mistrz Albert zrzuca habit, przyjmuje wiarę luterską,
25		zawiera pokój, staje się lennikiem polskim i pierwszym Księciem Pruskim. Z nim ustał zakon Krzyżaków w Polsce i w Mergentheim. <i>Hald w Krakowie</i>
26		Z powodów wiary bunt w Gdańsku. Król hersztów buntu ukarał, nie mieszając się bynajmniej do religii. — Po wygaśnięciu Piastów, Mazowsze do Korony przyłączone. — Z Moskwą rozejm na lat 6. — z Turcyą pokój.
27		
28		18 Października Litwa obiera Królewicza Zygmunta 10-letniego W. Księciem, a Polska 18 grudnia na Sejmie w Piotrkowie Statut w języku ruskim.
29		Ostateczne połączenie Mazowsza z Koroną. Posłowie Mazowiecy na Sejmie Piotrkowskim zasiadli.
30		Jan Tarnowski Piotra Wojewodę Wołoskiego z 22,000 wojska pod Obertynem 4ma tysiącami zwycięża i z Pokucia wygania.
31		
32		Sedet Giercy oblega Czerkassy Polsce ustąpione; Ostafiej Daszkiewicz walecznie ich broni.
33		Pokój z Turkami

Rok	P O L S K A
1534	Wojna z Moskwą znowu wybuchnęła, która . . . . .
35	choć się pomyślnie prowadzona przez Jerzego Radziwiłła i Jana Tarnowskiego,
36	Smoleńsk został w ręku moskiewskim.
37	Pospolite ruszenie przeciw Wołoszy zwołane pod Lwów. Zjechało się sto pięćdziesiąt tysięcy szlachty, zjazd zamienił się w r . . . . . który nazwano „Wojną kokoszą”;
38	tymczasem Piotr, Wojewoda Wołoski, Podole' pustoszył i wojsko Polskie nad Seretem poraził. — Król odwołał się do Tur . . . . . ci go złożyli, a Alexandra osadzili, i tym sposobem wpływ do Multan uzyskali.
39	Zamężcie Izabelli Królowej za Jana Zapolskiego, Króla Węgierskiego.
40	Śmierć Jana Zapolskiego, szwagra i zięcia Króla Zygmunta.
41	
42	
43	Królewicz Zygmunt żeni się z Elżbietą, córką Ferdynanda I, brata Karola Vgo Cesarza, później Króla Węgierskiego i . . . . . skiego.
44	Krół stary oddaje rządy w Wielkim Księstwie Litewskim synowi.
45	Elżbieta Królewiczowa umiera, nienawidzona od Bony, Królowej, z porozumieniem, jakoby za pomocą trucizny. — Otwarcie S . . . . . Trydenckiego 13go Grudnia.
46	Królewicz poślubia sobie tajemnie Barbarę Radziwiłłównę, wdowę po Gastoldzie, Wojewodzie Trockim.
47	— — — — —
48	Królewicz odbiera w rządy Prussy. — Król umiera w Krakowie d. 1 kwietnia.
	Zawiadomiony o zejściu Następcy, ogłasza tajone dotąd małżeństwo swoje, i na pogrzeb do Krakowa z Królową wyjeżdża.
49	Zwołany Sejm do Piotrkowa, na którym nasadzeni od Bony Piotr Kmita, Wojewoda Krakowski, Piotr Boratyński, Jan Tencza . . . . . Mikołaj Dzierżgowski, Arcybiskup Gnieźnieński i inni, wyrzucając Królowi, że się bez woli ojca ożenił, nalegali, aby porzucił. Jan Tarnowski, Hetman i Kasztelan, z Samuelem Maciejowskim, Biskupem Krakowskim, przedkładali nie zwoitość żądania, a Król gorszące Tenczyńskiego i Arcybiskupa mowy odparł z przyzwyczajoną Monarsze i sumieniu godną Na tem spełzył ten Sejm.
	Tegoż roku studenci Krakowscy oburzeni nienakaraniem Czarnkowskiego, proboszcza, którego ludzie służący zabili kilku os . . . . . napastujących nierządnicę, wyszli z Krakowa.
	Tatarzy wpadają i Księcia Wiśniowieckiego biorą w niewolę.
	Bezprawia mnożą się z przyczyny wakujących sądów.
50	Arcybiskup ze stronnictwem domaga się Sejmu; Król odmawia; dopiero za prośbą Jana Tarnowskiego zezwoliwszy, składa . . . . . w Piotrkowie, równie jak pierwszy bezskutecznie. Wprowadzono na nim sprawę Stanisława Orzechowskiego, który będąc dzem, ożenił się. Wszczęta się sprzeczka o sądownictwo Biskupów, członkowie a katolicy silnie się ogłaszali przeciw ni Król był obojętnym.
	Koronacja Królowej, przy której oddają hołd lenni Książęta Pruski i Pomorski z Lauenburga.
51	Królowa Barbara umiera. — Synod' w Piotrkowie, na który Hozysz Biskup, z Trydentu zjeżdża. — Tatarzy biorą Bractwa . . . . . Mikołaj Sieniawski, Hetman, zrzuca Stefana, a Piotra Wojewodę Wołoskim czyni.
52	Sejm Piotrkowski władzę Biskupów ogranicza, stanowiąc: że im tylko o wierze katolickiej i jej nauce stanowić wolno.
53	Krół za radą Senatu żeni się z katarzyną Księżniczką Austriacką.
54	
55	Królowa Bona wyjeżdża z Polski ze summami, które gdy osiadła w Barze, i Królowi Hiszpańskiemu w ilości 320,000 cz. zł . . . . . życzyła, a potem w roku 1577 z trucizny, jak głoszą, umarła, pozostały długiem pod nazwiskiem summ Neapolitański Pierwszy Synod Akatolików w Koźminie.
56	Wilhelm Fürstenberg, W. Mistrz Kawalerów Mieczowych, czyli Inflanckich, z całym zakonem przyjmuje wiarę luterską i . . . . . helma Arcybiskupa Ryckiego w Kokenhauzie oblega. — Pospolite ruszenie przeciwko niemu, tak z tego jak i z prz zabicia Kaspra Łąckiego, Posła, uradzone. — Na Sejmie w Piotrkowie posłowie domagają się liturgii kościelnej w je narodowym, komunii w obu postaciach, żon dla księży i zniesienia annatów.
57	Pospolite ruszenie, na Sejmie walnym w Warszawie uchwalone, wyciąga do Inflant; Arcybiskup oswobodzony, Fürsten . . . . . przeprasza Króla, a obadwa poddają się pod opiekę Polski. — Na tymże Sejmie Kanclerz Ocieski w imieniu Króla i nów Rzpltej zapewnia Posłom Pruskim, że w wierze przeciwności nie doznają. Podobne upewnienia otrzymali Gda Toruń i Elbląg.
58	Postyszawszy o poddaniu się Fürstenberga Car Iwan Wasilewicz, rusza z całą potęgą do Inflant. Fürstenberg ginie w Pa . . . . . zdradą żołnierzy własnych, bierze Narwę, Dorpat, i kraj pustoszy. — Nowy Wielki Mistrz Gothard Kietler poddaje Infl Polsce.
59	Wojna z Iwanem Wasilewiczem — sami Litwini ją wiodą; . . . . .
60	odpędzają Moskali od Wenden . . . . .
61	Alexander Polubiński broni walecznie Inflant, lecz nie mogąc szczupłymi siłami odzyskać portów i zamków, te poddały się . . . . . dom. Hieronim Łąski, syn Wojewody Sieradzkiego, pomaga Gracyanowi do opanowania Multan. — Wołosy obierają Tur . . . . . Sułtan go zrzuca, ten ucieka do Polski ze skarbami, a gdy go Soliman wydania sobie zażądał, Król go ściąć kazał we L wie. — Sułtan dawnego Hospodara przywrócił.
62	Sejm w Piotrkowie zakończony w Warszawie. — Wojsko kwarciane.
63	Koniec Consilium Trydenckiego, na którym Hozysz, już Kardynał, w imieniu Piusa IV. przyzywał. Znajdował się także na . . . . . Herbert, Biskup Przemyński.
64	Moskale biorą Połock. — Sejm w Parczowie, na którym Akatolicy domagają się wygnania Aryanów. — Dekreta Tryden . . . . . nieprzyjęte. — Mikołaj Radziwiłł bije Piotra Księcia Szujskiego pod Orszą. — Statut Litewski wydany.
65	
66	Kardynał Hozysz sprowadza Jezuitów do Brunsberga w Warmii . . . . .

**Zygmunt II.
August.**

*Zony: 1. Elżbieta Austr.
córka Ferdynanda Król.
Węgier. i Czesk., potem
Cesarza; 2. Barbara Ra-
dziwiłłówna; 3. Katarzy-
na Austriaczka.*

Rok

P O L S K A

- 1567 Iwan Wasilewicz wtrąca do więzienia Bykowskiego, Posła Polskiego.
Król wyrusza przeciw Moskwie. Roman Sanguszko zwycięża Moskali w Czaśnikach i bierze Ułę.
- 68 Potwierdzenie unii Polski z Litwą ostateczne w Lublinie na Sejmie.
- 69 Tam uchwalono, aby Warszawa była odtąd miejscem wspólnych Sejmów — porównano urzędy i prerogatywy obu narodów.
Albert IIgi Książę Pruski wykonywa przysięgę i hołd składa. — Postom Pruskim miejsce w obradach sejmowychznaczono.
- 70 Iwan Wasilewicz zawiera przymierze na lat 3, lecz Magnusa Księcia Holsztyńskiego części Infantant Królem mianuje. — Synod tolików w Sandomierzu, wolność wiary i zgodę gruntuje.
- 71
- 72 Iwonia, Gospodar Wołoski, wykonał przysięgę. — Król wolność wiary dla każdego ogłasza — umiera w Knyszynie dnia 7 bezpotomnie.
- 73 Sejm konwokacyjny 6 stycznia, elekcyjny 7 kwietnia pod Wołą, 17 maja ogłoszony Henryk Walezyusz. Wyprawione do poselstwo odbyło wjazd wspaniały do Paryża d. 19 sierpnia.
- 74 **Henryk Walezyusz.** zjechał w styczniu, koronowany d. 21 lutego; — lecz gdy 30 maja umarł Karol IX Król Francuzki, brat, Henryk ujeżdża 18 lipca.
- 75 Sejm w Stępcy ogłosił bezkrólewie 26 maja i na elekcyą dzień 7 listopada przeznaczył.
Adel Gieret z Tatarami wpadł na Ruś i do 20.000 ludzi w niewolę zabrał. — Iwonia, Gospodar Wołoski, utracił swoje Księstwo Świeczrowski, pomagający mu z kozakami, najwaleczniej ginie w tej wyprawie.
- 76 **Stefan Batory.** W czasie elekcyi Stefan Batory Książę Siedmiogrodzki, z warunkiem pojęcia za żonę Anny, siostry zmarłego Króla, więcej głosów za sobą. — Pakta zaprzysięgi za niego Jerzy Blandrata i Marcin Berewiczy.
Zona: Anna Jagiellonka. stanął w Krakowie 22 kwietnia. Koronacya odbyła się obojga 1 maja, a 2go ślub. — Prymas Uchański, który Stefana Królem wzbraniał się, zagrożony użyciem siły, wykonał przysięgę. — Prussy i Gdańsk opierały się także elekcyi, oręza użyć zniewolony;
- 77 pokój w Malborgu 11 grudnia zakończył spór. Mikołaj Radziwiłł, W. Hetman Litewski, wyrusza przeciwko Iwanowi Waszczowi, a Król składa Sejm w Warszawie.
- 78 Senatorów szesnastu przy boku Króla aby bawiło, postanowiono. — Król Trybunały w Lublinie i Piotrkowie zaprowadził Akademią w Wilnie przed Kollegium Jezuickim wznosi. — 21 października Jędrzej Sapieha zwycięża Moskali pod Wołą.
Król urządził Kozaków, dawszy im Hetmana i Trechtymirów zamek.
- 79 Król idzie pod Połock, zdobywa go: potem Sokoł, Turobin i Suszę. — Książę Ostrogski pustoszy Siewierszczyznę i idzie pod Smoleńsk.
- 80 Wielkie Łuki, Wielicz, Uświata, Nowel, Jezierszcze, Zawołocie, poddały się Polakom. — Mielecki składa hetmaństwo, Janowski je bierze.
- 81 Ryga się poddaje — Pleskow wzięty. — Car prosi o pokój. — Sejm w Warszawie. — Trybunał w Litwie.
- 82 Pokój z Moskwą, Zapolskim zwany. — Połock zostaje przy Polsce, inne zabory oddane za Inflanty.
- 83 Inflanty podzielone na Województwa: Wendeńskie, Dorpackie i Parnawskie, i równemi z Polską obdarzone swobodami.
- 84 Powiat Piłtyński kupiony od Króla Duńskiego za 30.000 tal. i Księcia Pruskiego w zastaw dany. — Samuel Zborowski zamierza wyprawę na Moskwę i zabezpieczenie elekcyi,
- 85
- 86
- 87 **Zygmunt III Waza.** lecz umiera nagle w Grodnie d. 12 grudnia.
Dopiero 19 sierpnia Królem mianowany przez Prymasa Stanisława Karnkowskiego, za sprawą Jana Zamojskiego i Królowej w synu Króla Jana IIIgo Szwedzkiego i Katarzyny Jagiellonki, Zygmunt z domu Waza. — Wybrany przez Zborowskich dziwiłków Maksymilian Arcyksiążę Austryacki, przyciągnął z wojskiem Niemców i Zborowskich pod Mogiłę dnia 16 października, a 25 listopada porażony od Zamojskiego przy Krakowie, otworzył drogę Zygmunutowi. — Koronacya nastąpiła 24 grudnia. 25 stycznia Zamojski znosi wojsko Maksymiliana pod Byczyną, samego w niewolę bierze. — Sejm po koronacyi Statut Litewski III przez Sejm za prawo dany.
- 88
- 89 Wyzwolenie Księcia Maksymiliana. — Król za zezwoleniem Stanów jedzie do Rewla, dla widzenia się z ojcem. Niekontentni Polacy, że mu samowładnie rządzić nie dali, chce wracać do Szwecyi.
- 90 Turcy domagają się wynagrodzeń za szkody od Kozaków. — Wielki Węzr sobolami i pogrózką Królowej Angielskiej Elizabeth zaspokojony.
- 91 Na Sejmie przymierze z Moskwą na lat 11. Anstrya buntuje Kozaków przeciwko Turkom przez jakiegoś Chłopickiego.
- 92 Król żeni się z Anną Arcyksiężniczką na Gracu. — Sejm inkwizycyjny. — Jan III umiera.
- 93 Król jedzie do Szwecyi. — Bunt Kozaków z powodu narzucenia Władyków pod Kosińskim.
- 94 Koronacya w Szwecyi 1go Marca. — Tatarzy tymczasem pustoszą Podole i Ruś Czerwoną. — Król wraca do Polski 18 sierpnia.
- 95 Zamojski Mohilę Gospodarem Wołoskim robi. — Nalewajko i Łoboda Kozacy buntownicy Ruś plondrują. Unia obrządków wschodnich z greckim w Brześciu Litewskim.
- 96 Żółkiewski zwycięża Kozaków pod Lubniami. — Anna Królowa wdowa po Batorym umiera.
- 97 Karol Książę Sudermanii robi siebie Regentem Szwecyi. Żółkiewski wojuje Michała na Wołoszczyźnie.
- 98 Zygmunt do Szwecyi z małą garstką wojska się udaje, lecz przez opieszałość nie korzystając ze zwycięstwa, sam pobity, przychylność. — Królowa umiera.
- 99 Wojna na Wołoszczyźnie. — Dumne Michała plany dzielenia się Polską.
- 1600 Zygmunt dopełniając paktów, ustępuje dopiero Polsce Estonii, gdy ta go niechciała i poddała się Karolowi — ten do Infantant wchodzi.
— Zamojski marzącego Michała zupełnie znosi 23 kwietnia pod Targowostem.
- 1 Wojna Infantantka. — Zwycięstwo pod Wenden, pod Kokenhauzen. Zamojski dobywa Wolmaru, Sengallen, Ermset, Helmsinggen.
Sejm w Warszawie.
- 2 Bierze Felin, Białokamień. Srebra swoje na płacę wojsku zastawia; wiekiem i zgryzotami zużony, składa Buławę. Chodźką ją dostaje.

szesnasty.

lata	Niemcy	Prusy	Księżęta Ruscy	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
—	—	—	—	Jan III.	—	—	Knapski Grzegorz, filolog, Betor około 1560. † 1638. Burski Adam, filozof, około 1560. † 1627. Bzowski Abraham, Dominikan teol. 1567 — † 1637. Warszewicki Krzysztof, hist.	1568. Bakon Kauc, † 1626. 1568. Unia Litwy z Polską ostateczna w Lublinie.
—	—	Albert II. Fryderyk † 1618. <small>slabego umysłu uzywając tytułu nie rządził, ale opiekunowie z uznaniem Rzecz- pospolitej Polskiej; Jerzy Fryderyk An- spach do 1603, a po nim Joa- chim Fryderyk Brandenburski i syn tegoż imie- nia do śmierci Alberta Fryde- ryka.</small>	—	—	—	Noc Ś. Bar- tłomieja. Henryk III. zabity od Do- minikana Jakó- ba Clement 1589.	Goslicki Wawrzyniec, Biskup sławny z nauk i poselstw † 1607. Jan Tarnowski, Het. W. K. Mikołaj Radziwiłł, Het. W. Lit. Mik. Mielicki, Het. W. K. † 1580. Stan. Lanckoroński. Mikołaj Sieniawski, Het. † 1582. Książę Ostrogski, H. Jan Zamojski, H. Jędrzej Sapieha, H. Roman Książę Sanguszko, H. Maciej z Mościsk, filozof, ... † 1623.	1556. Cieśnina Wajgacz odkry- ta przez Stevensa Borough.
—	—	—	—	—	Amurat III.	—	Jan Tarnowski, Het. W. K. Mikołaj Radziwiłł, Het. W. Lit. Mik. Mielicki, Het. W. K. † 1580. Stan. Lanckoroński. Mikołaj Sieniawski, Het. † 1582. Książę Ostrogski, H. Jan Zamojski, H. Jędrzej Sapieha, H. Roman Książę Sanguszko, H. Maciej z Mościsk, filozof, ... † 1623.	1577. Rubens, malarz flamandz- ki, † 1640.
—	—	Rudolf II. † 1612.	—	—	—	—	Klonowicz Sebastian, poeta, 1551. † 1608. Bielski Joachim, syn Marcina, hi- storyk. Heidensztein Re. prawnik i historyk Sekret. królewski — † 1620. Starowolski Szymon, Historyograf praw. † 1656. Herburt Jan, 1568. † 1626. Prawniki i historyk. Szymon Szymonowicz Bendoński (Si- monides) poeta sielank. 1557. — † 1629. Sireniusz (Syreński) Szymon, botanik. Zielnik jego wydał w roku 1613 Gabryel Janicki. Kochanowski Andrzej, † 1590.	1579. Niderlandy odpadły od Hiszpanii. Rzeczpospolita Hollenderska. 1580. Drake odbywa podróż około świata. 1581. Syberya zdobyta. 1582. Kalendarz Gregoriański. 1583. Hugo Grotius, prawnik, † 1645. — Tytuł z Wirginii do Anglii — Wallenstein † 1634.
—	—	—	Fiedor I. Iwanowicz.	—	—	—	Szymon Szymonowicz Bendoński (Si- monides) poeta sielank. 1557. — † 1629. Sireniusz (Syreński) Szymon, botanik. Zielnik jego wydał w roku 1613 Gabryel Janicki. Kochanowski Andrzej, † 1590.	1587. Marya Stuart święta. — Dawis odkrywa drogę no- wą jego imieniem nazwaną.
—	—	—	—	—	—	Henryk IV., 1610 zabity od Ravallaca.	Lew Sapieha, Het. i Kancl. Stan. Żółkiewski. Stan. Koniecpolski. Krzysztof Radziwiłł. Karol Chodkiewicz. Jerzy Farenbach. Janusz Radziwiłł. Dorohostajski. Jan Potocki. Jakób Potocki. Jan Piotr Sapieha. Jan Paweł Sapieha. Lew Sapieha. Strus. Nowodworski. Stefan Chmielecki.	1588. Hobbes † 1679. 1590. Drakego koniec podróży.
—	—	—	—	Zygmunt Król Polski	—	—	Janusz Radziwiłł. Dorohostajski. Jan Potocki. Jakób Potocki. Jan Piotr Sapieha. Jan Paweł Sapieha. Lew Sapieha. Strus. Nowodworski. Stefan Chmielecki.	1594. Akademia Zamojska.
—	—	—	—	—	Mahomet III.	—	Janusz Radziwiłł. Dorohostajski. Jan Potocki. Jakób Potocki. Jan Piotr Sapieha. Jan Paweł Sapieha. Lew Sapieha. Strus. Nowodworski. Stefan Chmielecki.	1596. Descartes † 1650.
—	—	—	Borys Godu- now.	—	—	Edykt w Nantes.	Heidensztein Jan, Kasztelan Gdański, syn Reinholda, wydawca pism ojca swego. Zamojski Jan. Karol Chodkiewicz, † 1621. Stan. Żółkiewski.	1599. Ol. Kromwell † 1658. 1602. Hollenderska Wsch. Indj. Komp., handlowa zawiązana.

Rok	P O L S K A
1603	Sejm w Krakowie. — Poprzednie zwycięstwa dla nieufności Króla i niedostatku posiłków bez owoców
4	Karol, Książę Sudermanii, ogłasza się Królem Szwecji; spieszy do Infant, <u>zbity od Chodkiewicza pod Białym Kamieniem i holmem.</u>
5	Sejm w Warszawie. — Mowa Zamojskiego. — Wesele Króla z siostrą pierwszej żony. — Mniszka wyprawa dla Dymitra zwanica do Moskwy.
6	Zebrzydowski rokosz w Stępcy. — Król posyła Ks. Skargę daremnie. — Konfederacya z Wislicy. — Żółkiewski p z wojskiem; rokoszanie uchodzą, dogonieni pod Janowcem. Zebrzydowski się upokarza. — Maryna Mniszchówna Carową, zieniu. Polacy wymordowani i oblężeni w Moskwie 27 Maja. Dymitr Samozwaniec zabity.
7	Rokosz Zebrzydowski się odnawia. Bitwa z rokoszaniem pod Guzowem przy Radomiu dnia 6 Lipca utrzymała na trobego Króla.
8	Ogólna amnestya uspokaja umysły. — Chodkiewicz wraca do Infant i odbiera w czasie rokoszu potraczone zamki.
9	Bewel miał zdobyć, lecz wojsko niepłatne i od Króla zapomniane; bo ten myśląc o Moskwie i jej nawróceniu <u>wojną je i Smoleńsk obległ.</u>
10	Żółkiewski zwycięża Szujskiego Dymitra pod Kluszyńcem, poczem zawarta umowa w dziewiczym Monasterze. — Szujski i wydany Polakom z braćmi, do Warszawy zawieszony, potem osadzony w Gostynie żył do roku następnego. — Moskale Władysława za Cara, Król sam chce.
11	14 Czerwca Smoleńsk zdobyty. Król do Warszawy na Sejm się udaje. Gosiewski oblężony w Moskwie, pali to miasto
12	Chodkiewicz przychodzi z małą garstką z Infant, wzywa Króla, lecz ten opieszale; tymczasem Książę Połarski i Minia rzają Moskwę; garnizon się poddaje.
13	Wojsko niepłatne zawiezuje trzy konfederacye. — Rozpuszczone Sejmy dwa
14	Chodkiewicz i Gosiewski sami bronią Litwy. — Smoleńsk obleżony od Moskali.
15	Król pragnie pokoju za pośrednictwem Macieja Cesarza Niemieckiego.
16	Wymagania wynagrodzeń i Smoleńska zniewalają do nowej wojny. — Szwagrowie Mohiły, Stefan Potocki, Książęta Samuel i Michał Wiśniowiecki chcą wypędzić Tomszę z Gospodarstwa Wołoskiego, ale zbici i do niewoli pozabierani.
17	Zygmunt wyprawia syna Władysława do Moskwy; Sahajdaczny Kunasewicz z Kozakami Zaporozkimi pomaga Polakom. — Adolf Szwedzki bierze Tyrnawę i Dyament.
18	Polacy bez oporu posuwają się ku Moskwie, lecz i tu opieszale, a może własny interes Króla zepsuł wszystko. — Szturm skwy daremny. — Multany i Wołoszczyzna zostały w większej podległości Turcyi. — <u>Król zamek Warszawski kończy.</u>
19	Pokój z Moskwą w Dywilinie 15 Stycznia. Smoleńskie i Czerniechowskie przy Polsce. — Kozackie najazdy sprowadzają z Portą pierwszą.
20	Zygmunt posyła Lisowczyków w pomoc Ferdynandowi Cesarzowi, zwyciężają Betleem Gabora. — Żółkiewski z rozkazu Króla na Wołoszczyznę, lecz po wielu potyczkach cofa się. — <u>ginie pod Cecorą 7 Października.</u>
21	Chodkiewicz z Stan. Lubomirskim w 35,000 i Kunasewicz w 30,000 Zaporozców stają pod Chocimem przeciwko 400,000 i Tatarów. Po wielu potyczkach, w których Turcy zawsze odparci, Chodkiewicz umiera w Chocimie 24 Września. Sta 7 Października. — Gustaw Adolf bierze Rygę i Mitawę. — <u>Rozejm ze Szwecyą.</u>
22	Tatarzy plondrują aż pod Zamość i Luck. — Król mimo woli narodu posiłkuje Cesarza Ferdynanda
23	Zygmunt traci ufność w narodzie. — Królowa dla opatrzenia dzieci swoich kupuje dobra Żywiec
24	Sejm burzliwy z powodu nienakontentowania, jakie Król pobudzał troskliwością o siebie i dzieci zbyteczną, a niedbalstwem Rzeczypospolitej; uporem przy własnych celach, Rzeczypospolitej szkodliwych, dlaczego mu funduszy na wojnę Szw mówiono.
25	Gustaw Adolf zabiera Dorpat i całe Inflanty; a poraziwszy Lwa Sapiechę, wkracza do Litwy, zajmuje Birze. — Stefan Ch zwycięża Tatarów pod Białocerkwią.
26	Przychylność Elektora Brandeburskiego przywabia Gustawa Adolfa do Pruss; Komendant Pilawy broni lądowania bez kul, otwiera bramy, Gdańsk chwycie się w wierności. Szwedzi znajdując przychylność rażą Polaków pod Malborgiem i Gnie — Późno przybywa Król z Królewiczem Władysławem. — Sejm w Toruniu uchwala fundusze. — Koniecpolski opiera s
27	pomimo zwycięstwa pod Hamersztynem nie może Szwedów wyprzeć z Pruss.
28	Duńczycy 9 okrętów polskich na pomoc Austrii danych zatapiają. — Posłowie Hiszpańscy wiodą Króla do odrzucenia pr Gustawa Adolfa, korzystnych Rzeczypospolitej. — Wallenstein przysyła Arnheima Brandeburczyka z 10,000 wojska, lecz szczerze działa, a nawet plany wodza polskiego Szwedom wyjawia.
29	Mimo tego Koniecpolski zwycięża Gustawa Adolfa pod Sztumem dnia 25 Czerwca. Nareszcie staje rozejm za pośrednictwem i Francyi dnia 26 Września z korzyścią Szwedów. — Gustaw Adolf idzie do Niemiec.
30	Tatarskie najazdy zwycięstwa Stefana Chmieleckiego i Stan. Lubomirskiego poskromione. — Pobudzeni Kozacy przez A drytę Kijowskiego zwyciężeni od Koniecpolskiego. — Wojsko o żołd zaległy konfederuje się pod Glinianami. Król wyp ze swęj skatuly.
31	Sejm w Warszawie uchwala podymne na zapłacenie wojska Cesarzkiego, które nic Polsce nie pomogło. — Królowa d. 12 Lipca.
32	Władysław za opatrzenie dzieci następuje mennicy Rzeczypospolitej — <u>umiera w Warszawie 30 Kwietnia</u>
33	Przyszy syn obrany 8 Listopada. Koronacya w Krakowie 6 Lutego, przy której ogłoszona wojna przeciw Moskwie. Król spies Smoleńsk, którego bronił Stanisław Wojewodzki, a Krzysztof Radziwiłł kraju. Sekin, wódz moskiewski, zmuszony ode Smoleńska i zawarł kapitulacyą 18 Lutego, doszłą 1 Marca. — Król posuwa się ku Moskwie, bierze Dorohobuz i oblega Biał. — Koniecpolski bije Tatarów pod Sasowym rogiem (24 Lipca 1633).
	Konfederacya w Litwie i Wołoszczyźnie kraj aż pod Mołajsk, który Król sam wraz z Kaługą zajmuje. Car Michał Fiedorowicz prze 27 Maja w Polanowie między Wiazmą i Dorohobuzem, przez który Moskwa oddała Smoleńsk i Kijów. — Wypita pretensya do Infant, Estonii i Kurlandyi, a Król Władysław tytuła Cara. — Lisowczyki

Rok

P O L S K A

- 1635 Poselstwo Moskiewskie w Warszawie, a Polskie w Moskwie. — Ze Szwecją rozejm na lat 26, podpisany w Sztumdom 12go września.
- 36 Król oznajmia chęć żenienia się. — Jerzy Ossoliński wyprawiony do Ratysbony.
- 37 Władysław pojmuje za żonę Cecylią Renatę, siostrę Cesarza Ferdynanda III. 10go sierpnia stanęła w Warszawie. — 12 Prymas Węzyk dał ślub, a 13 odbyła się koronacja. — Uciemiężenia panów i prześladowania religijne podniecają bunt, na których powściągnięciu wybudowano fortecę Kudak, lecz ją Kozacy burzą i garnizon wycinają — pobici pod kami przez Mikołaja Potockiego, poddają się przy Borowicy.
- 38 Sejm w Warszawie równość szlachty braterską uchwała. Śmierć Pawluka z czterema Atamanami; haniebna i sroga ustawa buntów kozackie, po wielkim krwi rozlewie przez Hetmanów nad Storczą przytłumione. Zniechęceni przechodzą do i Tatarów. — Brat Królewski, Jan Kazimierz, jadący do Hiszpanii, uwięziony we Francji. — Sprawa Aryanów, na Sejm wadzona, dała powód zamknięcia szkół w Rakowie.
- 39 Jakób Ketler bierze inwestyturę na Księstwo Kurlandzkie. — Rozruch w Toruniu . . . . .
- 40 Kozacy zniechęceni przepuszczają Tatarów, którzy 30.000 ludzi zabierają. — Królewicz Kazimierz wypuszczony z Francji.
- 41 Sejm czynniejszy nad inne, podczas którego Elektor Brandeburski hołd składa. — Fundacya Kamedułów na Białej Warszawie.
- 42 Królowa kościoły Śgo Krzyża i Wizytek zakłada.
- 43 Władysław XX. Pijarów sprowadza, kościół im buduje. — Kolumnę ze statua ojcu stawia. — Szpital wojenny Batorego siejszy arsenał przerabia.
- 44 Zwycięstwo nad Tatarami przez Koniecpolskiego odniesione pod Sinemi Wodami przy Ochmatowie. — Królowa Cecylia umiera.
- 45 Pożar żup w Wieliczce 16 Grudnia 1644 wszczęty, trwa rok cały 1645
- 46 Król bierze za żonę Maryą Ludwikę de Nevers, Księżniczkę Mantuańską — koronacja jej. — Król chce wojny z Turcją nie zezwala.
- 47 Bogdan Chmielnicki, Pisarz Zaporowskich Kozaków, za krzywdy sobie wyrządzone podnosi bunt w spółce z Hanem Islamem. — Syn Królowi umiera d. 9 sierpnia.
- 48 Chmielnickiego bunt jawnie wybucha, przez Piotra Mohiłę Archimandrytę Kijowskiego wsparty. Bitwy dwutygodniowe nad wodami zakończyły się klęską w dniu 2 maja; niedobitków wzięto w niewolę tatarską. — Król umiera w Mereczu d. 20 maja 26go maja, bitwa pod Korsuniem podała w niewolę Mikołaja Potockiego, Hetmana Wgo z polnym Hetmanem Mikołajem Kalinowskim, poczem obrano trzech Regimentarzów: Księcia Dominika Ostrogskiego i Zasławskiego, Alexandra polskiego, (syna Stanisława, Hetmana) i Mikołaja Ostrogo. Tych Chmielnicki poraziwszy, udał się pod Lwów i Czerwoną splondrował. — Książę Janusz Radziwiłł w Litwie zwycięża Kozaka Hładkiego. — Jan Kazimierz ogłasza 20go listopada,
- 49 **Jan Kazimierz,** koronowany 17go stycznia. — Chmielnicki oblega Zbaraż. — Król otoczony pod Zborowem, ocala się przemówieniem Tatarów. Umowa w Pereasławiu,
- Żona: Marya Ludwika, wdowa po Władysławie IV.*
- 50 z której duchowni niekontenci — nowe zaciągi uchwalone. — Chmielnicki oblega Kamieniec. Piotr Potocki go broni. — Jeremiasz Wiśniowiecki swoim kosztem wojnę prowadzi.
- 51 Król z pospolitem ruszeniem zwycięża Kozaków pod Beresteczkiem 28 czerwca; po 10dniowych walkach legło 30.000 nieprzyjaciół. Chmielnicki tam pobity, występuje nanowo pod Masłowym Stawem. Książę Janusz Radziwiłł przybyły z Litwy, bierze i Chmielnickiego do ugody przymusza pod Białocerkwią d. 28 września.
- 52 Chmielnicki niedotrzymuje umowy, znosi Kalinowskiego pod Batowem, oblega Kamieniec. — Krzywdy wyrządzone przez Radziejowskemu, Podkanclerzemu koronnemu, pobudzają go do zemsty: szuka jej najpierw w Austrii, potem w Szwecji. Sejm zerwany przez Sicińskiego, Posła Upitskiego.
- 53 Wojna Moskiewska. — Król od Chmielnickiego obleżony pod Zwańcem, wyswabada się jedynie przez odciągnięcie Tatarów. Tatarzy plondrzą Podole, Wołyn i Litwę. — Król zjawia się tajemnie z Hanem na Kozaków.
- 54 Chmielnicki poddaje się Carowi w Pereasławiu, który dwa wojska wysyła do Polski. Książę Janusz Radziwiłł pobity pod Zborowem — Smoleńsk, Mohilow, Połock, Witepsk, Wilno wzięte.
- 55 Zwycięstwa Polaków pod Humaniem, Ochmatowem i Stawiszczami nie naprawią stanu rzeczy, bo wojna ze Szwecją się czyni; już to z poduszczeń Radziejowskiego, już z powodu protestacyi, którą podał Poseł Kanazil Królewski wstąpieniu na tron Karola Gustawa. — Szlachta Poznańska i Kaliska poddaje się Szwedom pod Uściem. Biorą Warszawę. Król ujeżdża na Śląsk. — Książę Janusz Radziwiłł, dla niezgody z Gosiewskim, poddał się Szwedom; ci biorą Starosta Lanckoroński i Aleksander Koniecpolski pobici od nich pod Wojniczem, a Król w Opolu. — X. Przeor P. Augustyn Kordecki, broni walecznie Częstochowy. — Kozacy oblegli Lwów i kraj aż pod Lublin pustoszyli. — Kozacy pacyfikujący, a zatem słaby, wahał się już komu oddać berło, Gustawowi, czy Austrii; — wtenczas silna wola narodziła się kraj. Zawiązała się konfederacya w Tyszowcach d. 29 grudnia.
- 56 Piotr Opaliński robi powstanie w Wielkopolsce, Króla przywożą do Lwowa. Wojsko kwarciane, którym Szwedzi już się poddali, przechodzi do Króla. Czarniecki znosi Duglasa nad Sanem 12go Marca. Zwycięża pod Kozienicami i Włodzisławem 14 kwietnia. — Tatarzy odstępują Kozaków. — Chmielnicki przyrzeka niewojować przeciw Królowi. — Gustaw razi Chmielnickiego pod Gołębim — zwycięża pod Sandomierzem 5 kwietnia. — Gosiewski znosi w Litwie 10 regimentów Szwedów. Król odzyskuje Warszawę 1go lipca. 18go Szwedzi z Brandeburczykami znowu ją biorą. — Rakocy, Książę Siedmiogrodzki wchodzi w 60.000 do Polski, zagrożony od Austrii — wojsko mu się rozchodzi — otoczony od Czarnieckiego i Hetmana Stanisława Potockiego i Jerzego Lubomirskiego, przyjmuje pod Międzybożem uciążliwą kapitulacyę 23go.
- 57 Gosiewski Szwedów i Brandeburczyków bije na głowę pod Prostkami 8go października. — 17.000 Austryaków pod Hanem wchodzi do Polski, Kraków oblega. — Chmielnicki umiera 15go sierpnia. Następca, jego, Wychowski, Wojewoda Lubelski Polakom sprzyja. — Za niby pomoc, Austryakom oddane w zastaw żupy solne.
- 58 Czarniecki na pomoc Duńczyków w Pomeranii i Holzacyi wojuje Szwedów. — Ugoda z Kozakami w Hadziaczu d. 16go września. Toruń kapituluje d. 29go grudnia. — Francya ofiaruje pośrednictwo, o co Cesarz Leopold urażony, skłania się do

siedemnasty.

lata	Niemcy	Prusy	Moskwa	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
—	Ferdynand III. † 1657.	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Ks. Jeremiasz Wiśniowiecki † 1651. Stanisław Potocki. Kazimierz Siemionowicz. Krzysztof Arciszewski † 1650. Wincenty Gosiewski † 1662.	1636. Boileau Despraux † 1704.
—	— — —	— — —	— — —	— — —	Ibrahim.	— — —	Wojciech Wijuk Kojalowicz, Jezuita, historyk, 1609 † 1677. Twardowski Samuel, ze Skrzypna, 1600 † 1660. Otfinowski Waleryan, około 1632. Jan Alexander Gorczyn, heraldyk, sztycharz † 1661. Opaliński Łukasz, poeta historyczny, † 1662. Opaliński Krzysztof, Wda Poznański, poeta, satyr wydawca † 1649. Okolski Szymon, Dominikan, heral- dyk .... † 1654. Kazimierz Siemionowicz, taktyk, 1650. X. Łubieński Stan., Biskup Płocki, 1573 † 1640. Lubieniecki Stan., teol. Socynianin, 1623 † 1675.	1639. Racine † 1699. — Bernhard Książę Weimar- ski † 1689.
—	— — —	Fryderyk Wilhelm, Kurfirsz Brandeburski † 1688.	— — —	— — —	— — —	Mazarini. 1602. † 1661 Ludwik XIV † 1715.	Opaliński Łukasz, poeta historyczny, † 1662. Opaliński Krzysztof, Wda Poznański, poeta, satyr wydawca † 1649. Okolski Szymon, Dominikan, heral- dyk .... † 1654. Kazimierz Siemionowicz, taktyk, 1650. X. Łubieński Stan., Biskup Płocki, 1573 † 1640. Lubieniecki Stan., teol. Socynianin, 1623 † 1675.	1642. Nowa Zelandya odkr. — Newton † 1727. — Van Diemenaland odkr. 1623. Pascal † 1662. 1644. La Bruyere † 1696. 1646. Leibnitz † 1716. 1647. Bayle † 1706. 1648. Pokój Westfalski (24go Paźdz. w Osnabryku i Mün- sterze podpisany).
—	— — —	— — —	Alexy Mi- chaiłowicz † 1676.	— — —	— — —	— — —	Opaliński Łukasz, poeta historyczny, † 1662. Opaliński Krzysztof, Wda Poznański, poeta, satyr wydawca † 1649. Okolski Szymon, Dominikan, heral- dyk .... † 1654. Kazimierz Siemionowicz, taktyk, 1650. X. Łubieński Stan., Biskup Płocki, 1573 † 1640. Lubieniecki Stan., teol. Socynianin, 1623 † 1675.	1642. Nowa Zelandya odkr. — Newton † 1727. — Van Diemenaland odkr. 1623. Pascal † 1662. 1644. La Bruyere † 1696. 1646. Leibnitz † 1716. 1647. Bayle † 1706. 1648. Pokój Westfalski (24go Paźdz. w Osnabryku i Mün- sterze podpisany).
—	— — —	— — —	— — —	— — —	Mahomet IV.	— — —	Mikołaj Potocki † 1651. Stanisław Potocki † 1667. Jakób Sobieski † 1647. Jan Radziwiłł † 1655. Paweł Sapięha † 1667. Michał Pac † 1662. Marcin Kalinowski † 1652. Stanisław Lanckoroński † 1657. Jerzy Lubomirski † 1663. Stefan Czarniecki † 1667. Zygmunt Przyjemski † 1652.	1649. Karol I. król ang. ścięty. Helwecya niepodległa. 1650. Malborough † 1721. 1651. Fenelon † 1715. 1653. Jansenizm potępiony.
—	— — —	— — —	— — —	Karól X. Gustaw, Ks. Dwóch Mo- stów.	— — —	— — —	Kobierzycki Stanisław, historyk, † 1660. Pastorius Joachim, historyk, † 1681. Hewelius. Gdańszczanin, matematyk, astronom, 1611 † 1687. Kochowski Wespazyan, historyk, † 1698. Morsztyn Andrzej, poeta, † 1680. Morsztyn Hieronim, poeta, † 1654. Marxmilian Fredro, polit., filozof, † 1679. Rudawski J. W., historyk, ... † 1660. Jan Gawiński, poeta, † 1670. Stan. Łubieński, histor. polityk, ur. 1623 † 1675.	1649. Karol I. król ang. ścięty. Helwecya niepodległa. 1650. Malborough † 1721. 1651. Fenelon † 1715. 1653. Jansenizm potępiony.
—	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Kobierzycki Stanisław, historyk, † 1660. Pastorius Joachim, historyk, † 1681. Hewelius. Gdańszczanin, matematyk, astronom, 1611 † 1687. Kochowski Wespazyan, historyk, † 1698. Morsztyn Andrzej, poeta, † 1680. Morsztyn Hieronim, poeta, † 1654. Marxmilian Fredro, polit., filozof, † 1679. Rudawski J. W., historyk, ... † 1660. Jan Gawiński, poeta, † 1670. Stan. Łubieński, histor. polityk, ur. 1623 † 1675.	1649. Karol I. król ang. ścięty. Helwecya niepodległa. 1650. Malborough † 1721. 1651. Fenelon † 1715. 1653. Jansenizm potępiony.
—	Leopold I. † 1705.	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Kobierzycki Stanisław, historyk, † 1660. Pastorius Joachim, historyk, † 1681. Hewelius. Gdańszczanin, matematyk, astronom, 1611 † 1687. Kochowski Wespazyan, historyk, † 1698. Morsztyn Andrzej, poeta, † 1680. Morsztyn Hieronim, poeta, † 1654. Marxmilian Fredro, polit., filozof, † 1679. Rudawski J. W., historyk, ... † 1660. Jan Gawiński, poeta, † 1670. Stan. Łubieński, histor. polityk, ur. 1623 † 1675.	1649. Karol I. król ang. ścięty. Helwecya niepodległa. 1650. Malborough † 1721. 1651. Fenelon † 1715. 1653. Jansenizm potępiony.

Rok	P O L S K A
1659	Car odnawia wojnę, pochwyca w niewolę Gosiewskiego i niemal całą Litwę zajmuje. — Jerzy Lubomirski i Jan Soli zyskują na Szwedach Prusy. — Wychowski, Jędrzej Potocki i Stanisław Jabłonowski, zwyciężają Moskali pod Ko d. 17go lipca.
60	Karol Gustaw umiera 23go lutego. — Pokój w Oliwie 3 maja. Polski Król zrzeka się praw do Szwecyi. Infanty z te Dźwiny do Polski, z tamtej do Szwecyi. — Wojna z Moskwą poparta. Czarniecki i Książę Sapieha zwyciężają pod wicami 26, pod Połonką 27 czerwca. Stanisław Potocki i Jerzy Lubomirski 17go września obsadzają Szeremeitewa dnowem — całe wojsko jego broń składa, lecz przez Tatarów bezbronnje wycięte. — Jerzy Chmielnicki i Ciecior Jerzego Lubomirskiego napadnięci pod Słodybyszczami i do przyjęcia umowy Hadziackiej zniewoleni.
61	Królowa Marya Ludwika, pragnąc tronu dla męża swęj siostrzenicy, mięsza rady Królewskie i nakłania go do nieprz a później za przepowiednią okrzyczanej mowy, w której umieścił owe pamiętne „ <i>Utinam sim falsus vates</i> “. — Ch wódz Moskiewski, zбитy pod Gołębim od Czarnieckiego.
62	Wojsko niepłatne konfederuje się pod Świderskim. — Król układa się i na Ukrainę jedzie. — Moskwa Hetmanów daje <i>Subsidium Charitativum</i> .
63	Radziejowski do Łaski przywrócony.
64	Zwycięstwa nad Moskalami pod Starym Młynem, Brańskiem, Siewierskiem, Putywlem — Głuchow oblegany daremnie. wraca. Czarniecki z Kozakami zbuntowanemi ma do czynienia. — Lubomirski oskarżony o zamiar urządzenia Rzpltej Anglii — lubo rzeczywiście zamiarom Królowej był przeciwny, odsądzony.
65	Czarniecki umiera. — Sejm zerwany przez Łosia. — Król podlegany przez Królową nienawistną, za opór przeciwko wybo d'Enghien, sprowadza wojsko na Lubomirskiego, który napadnięty pod Częstochową zwycięża, lecz się Królowi
66	Sprawa Lubomirskiego i kłótnie o następstwo tronu wiodą do zerwania Sejmu. — Królowa podburza nanowo na Lubomirsk Bitwa pod Montwami dnia 19go lipca, w której Lubomirski krwawe odnosi zwycięztwo i przymusza Króla do pokoju gonicach dnia 31go lipca. -- Niepokój z Kozakami; Doroszeńko poddaje się Turkom. — Lubomirski wraca do W i wkrótce umiera.
67	Z Moskwą rozejm na lat 13 w Andruszowie 30 stycznia 1667. Smoleńsk, Starodub, Czerniechow przy Moskwie; Dniepr Kijów tylko do r. 1699 przy Moskwie; Połock, Witebsk i Infanty przy Polsce zostać miały. — Królowa umiera
68	Sejm w Warszawie. Król składa koronę 16go września, otrzymawszy 150.000 rocznie, udaje się do Francyi gdzie w Śgo Germana osiadłszy, żył do 16go grudnia 1672. — Umarł w Nevers. Ciało jego sprowadzone i złożone w Krako 31go stycznia 1676. — Sejm konwokacyjny 5 listopada. — Polska wyludniona przez zabory Tatarskie i Kozackie, głó tudzież przez emigracyą do Szląska utraciła do trzech milionów dusz.
69	Michał Korybut Wiśniowiecki. Zona: Eleonora, siostra Leopolda Cesarza. Sejm elekcyjny 2go maja. Obrany Koronacya 6 października. Król obiera żonę wśród Sejmu, który zerwał Jan Olizar, Podsedek Kijowski, z powodu, że przy wychodźcom Czerniechowskim i Smoleńskim fundusze, nie dochodziły.
70	Ślub w Częstochowie 27go lutego, wesele w Warszawie. — Sejm 5 marca złożony, zerwany przez Zabokrzyckiego. — K Królowej. — Prymas Mikołaj Prażmowski i Jan Sobieski nieprzychylni Królowi.
71	Kozacy Turkom podlegający napastują. — Sobieski Hetman ich zwycięża — Turcy ujmują się za nimi i do Ukrainy
72	Kamieniec biorą, pod Lwów idą. — Prymas chce Króla detronizować, z czego wynikają dwie konfederacye: przeciw Kró wicka, za Królem Gołębiowska. — Zatargi z Kozakami i Turkami kończą się haniebnym pokojem, zawartym w przez który Kamieniec Turkom, a Ukraina Kozakom się dostały.
73	Sejm pacificationis w Warszawie godzi konfederacye, traktatu Buczackiego nie uznaje i wojnę uradza. — Prymas umiera bieski z Koronem. Michał Kazimierz Pac z Litewskiem wojskiem ku granicy od Turcyi ciągną. — Król za wojskie zachorował, i wróciwszy do Lwowa umarł 10go listopada. — 11 listopada Sobieski odnosi wielkie zwycięztwo nad pod Chocimem, po którym dla bezkrólewia z wojskiem wraca.
74	15go stycznia Sejm konwokacyi; na elekcyjnym, 21 maja, królem obrany. Jan III. Sobieski Zona: Marya Kazimira d'Arquiens. Sułtan Mahomet odbiera Chocim i na Ukrainie niektóre miasta. Król ud je się do wojska, miasta Ukrainie odzyskuj Kozackim Hetmanem mianuje.
75	Niewierność Kozaków i odejście do Litwy Paca ułatwia napad Turkom. — Król cofa się do Lwowa. Złoczów i Trembe nią się. Ostatnią ocala mężtwo żony Samuela Chrzanowskiego. — Król zwycięża Nuradyna i Tatarów pod Lwow sierpnia. Turcy cofają się za Dniestr pod Soczawę, którą spalono.
76	Król wraca do Krakowa. 1. lutego wyprawia pogrzeb Janowi Kazimierzowi i Michałowi, królom. 2go koronowany przez Olzar Arcybiskupa. — Składa buławę, a Hetmanem Wielkim mianuje Księcia Dymitra Wiśniowieckiego. — Wyrusza prze kom w 10.000; pod Żurawnem od 80.000 Turków i 130.000 Tatarów obsadzony broń się od 19go września do 1 dziennika nader walecznie, gdzie nareszcie, na żądanie samego Seraskiera Szejtana, zawarł ugodę. Rzeczpospolita część Ukrainy i Podole.
77	Sejm potwierdza umowę Żórawińską — Hołd Księcia Kurlandzkiego Jakóba. — Elektor Brandeburski lenność Bytowa burga uznaje. — Kłótnie Gdańskie uspokojone.
78	Andruszowski rozejm przedłużony na drugie lat 13. Car Fiedor Aleksiejewicz zwrócił Wieliz, Newel i Siebiez i 2.000.000 zapłacił. — Król chce dozwolnić Szwedom przejścia do Prus, Hetman Pac czyni przeszkodę. Ludwik XIV i Szwz zniewolić, aby Prusy albo do Korony były wrócone, albo familii Króla na lenność dane. — Pierwszy Sejm w Grodm radzono na nim o wojnie na odzyskanie zaborów Tureckich, ale wojska i poborów nie uchwalono. — Król zaczyna więce o familii, niż o Rzeczpospolitej; chce żenić syna z bogatą Księżniczką Radziwiłłówną, którą pojmuje syn Elektora burskiego. — Królowa dla dumy obrażonej powzięła niechęć ku Francyi
80	i Króla męża przez Hetmanów i Hieronima Lubomirskiego dla Austrii nakłonić usiłuje.
81	Sejm zerwany z powodów familii Królewskiej. Królowa wszelkich używa środków ku odwróceniu Króla od Francyi. Papież i widoki ożenienia syna z córką Cesarza nakłaniają go. — Jakoż
82	zawiera przymierze. — Królowa Marywil funduje

siedmasty.

leże	Niemcy	Prussy	Moskwa	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
				Karol XI			<p>Grądzki Samuel, hist., żył około roku 1660.</p> <p>Krzysztof Grodzicki, Generał Artyleryi.</p> <p>Wawrzyniec Rudawski, historyk, † 1660.</p> <p>Wojciech Bobowski, starczony Polak, znany pod imieniem Hali-Beja, lingwista, tłumacz na język turecki, statysta, † 1676.</p>	<p>1661. Rollin † 1741. — Wynalazek pompy ogniowej.</p> <p>1663. Eugeniusz Sabaudski † 1736. — Akademia napisów, malarstwa i t. d. w Paryżu.</p> <p>1665. Odwołanie edyktu Nanteskiego.</p> <p>1666. Straszny pożar w Londynie. — Pierwsze użycie herbaty tamże.</p> <p>1668. Boerhave † 1738.</p>
ms X. 376.							<p>Jan Sobieski.</p> <p>Michał Pac.</p> <p>Dymitr Ks. Wiśniowiecki 1682.</p> <p>Michał Radziwiłł † 1680</p> <p>Chrystofor Hartknoch, hist. † 1687.</p> <p>Wacław Potocki, poeta-heraldyk † 1693.</p> <p>Maciej Ładowski, prawnik, † 1685.</p> <p>Gabriel Groddek, bibliograf, † 1700.</p> <p>Mikołaj Załusowski, prawnik, † 1703.</p>	<p>1674. Crebillon.</p> <p>1675. Quietyzm potępiony.</p>
ty XI. 89.			Fiedor III. Alexiewicz, † 1682.				<p>Marcin Kącki, Generał Artyleryi.</p>	
			Iwan V. pod opieką siostry Zofii.				<p>Dymitr Ks. Wiśniowiecki 1682.</p> <p>Stanisław Jabłonowski 1702.</p> <p>Michał Pac † 1682.</p> <p>Kazimierz Sapieha † 1703.</p> <p>Mikołaj Sieniawski † 1684.</p> <p>Felix Potocki † 1702.</p> <p>Jan Ogiński † 1684.</p> <p>Michał Ks. Wiśniowiecki † 1707.</p> <p>Hrehory Ogiński † 1709.</p> <p>Morsztyn Stanisław, poeta, † 1697.</p>	<p>Habeas Corpus w Anglii.</p> <p>1680. Prześladowanie protestantów.</p>

Rok	P O L S K A
1683	Król opóźnia z wyruszeniem na pomoc Austrii. Poseł Cesarski i Nuncyusz nakłaniają go. — Wyrusza 15go sierpnia — muje dowództwo wojsk połączonych. 12go września wielkie zwycięstwo pod Wiedniem odnosi. — Mimo wielkiej ministrów Cesarskich idzie za Turkami do Węgier: jednego dnia pobity, drugiego zwycięża pod Parkanami; bierze Daremnie doradza Cesarzowi łagodność dla Węgrów. — Po wielkich trudach i utracie ludzi wraca do Krakowa dn grudnia. — Jędrzej Potocki Tatarów pod Kamieńcem na wodzy trzyma — Hospodara Wołoskiego zrzuca, Stelana czenkę osadza.
84	Wojsko późno wyrusza: bierze Jazłowiec, ugania się wedle Kamieńca z Tatarami, nareszcie spokojnie obozuje pod Zwan X. Maurycy Vota, Jezuita, przysłany do Króla, zyskawszy zaufanie, usiłuje odwieść Króla od Austrii, a nakł Ludwika XIV.
85	Markiz de Bethune przyjeżdża do Warszawy. — Król wyprawia poselstwo do Francji. — Hetman Stanisław Jabłonowski i siącami, opasany od 140.000 Turków, ocala wojsko i siebie przezornością własną i Marcina Kątskiego. — Austriya łud widokami nabycia dla syna Królewicza Multan i Wołoszczyzny; Królowa gorliwie popiera ten projekt, zawsze m Ludwikowi XIV mu;
86	dlatego zawarty wieczny pokój z Moskwą 6go maja. — Król w 40 000 wkracza nad Prut i pod Galacz się podsuwa mogą doczekać się posiłków Austriackich, wraca bezkorzystnie. — Wilanow budowany przez niewolników tureckich.
87	Król z płaczem zaprzysięga traktat z Moskwą. — Bombardowanie daremne Kamieńca przez Królewicza Jakóba. — Król i intryg żony i arendowania żydom dóbr i cel skarbowych traci miłość w narodzie.
88	Sejm w Grodnie zerwany przez kłótnie magnatów.
89	Sejm w Warszawie w roku zeszłym zaczęty, zerwany. — Stronnicy Austrii zamysłili detronizować Króla, a na miejsa posadzić księcia Lotaryńskiego. — Hetman W. Koronny oblega Kamieniec. — Sejm i Król plamią się ścięciem i sp jako bezbożnika, Kazimierza Łyszczyńskiego, Podsejda Brzeskiego.
90	Tatarzy nagle wpadłszy, zabierają 40 chorągwi polskich na leżach zimowych. Król sam zaledwie nie pojmany w Złocz Królowa frymarczy Biskupstwami i urzędami za pieniądze.
91	Królewicz Jakób zaślubia Amalią Księżną Nejburską dnia 25go Marca. Król zamierza nową wyprawę do Multan, lecz rów remnie, jak dawniej.
92	Okopy Stój Trójcy pod Kamieńcem wzniesione. — Kraje Ruskie pustoszone. — Sejm w Grodnie zaczęty 31go grudnia,
93	zerwany 12go lutego. — Warszawski niedochodzi. — Tatarzy Ruś niszczą. — Litwa zamieszana kłótnią Sapiehy, Hetman Lit., z Brzostowskim, Biskupem.
94	Kościół i klasztor Kapucyński na pamiątkę zwycięstwa pod Wiedniem zbudowany. — 6go października zwycięstwo nad 1 wedle Kamieńca.
95	Sejm prawie niezaczęty dla kłótni Sapiehów z duchowieństwem i szlachtą w Litwie. — Tatarzy plundrują aż pod Lwów. podupadły na zdrowiu. Królowa, Melchior Polignac, X. Vota i garderobiana le Treux rządzą dworem. Sobieski po r chce złożyć koronę;
96	Bezkrólewie. mając wyjechać do wód w Hirsbergu, umiera w Wilanowie d. 10 lipca, ciało pochowane w Krakowie dopiero 1734 roku. Sejm konwokacyjny zaczął się 27 sierpnia. Królowa zaklinała wszystkich, aby jej syna nie wybierano. Wojska niepłatne p konfederacye, i te trwają do 30go kwietnia 1697 r.
97	26go czerwca Sejm elekcyjny. Z trzech kandydatów głównych: Jakóba Sobieskiego Królewicza, Księcia de Conté i Elek skiego, Radziejowski Prymas Contego, a Dąbski Biskup Elektora ogłosił d. 27. — 18go lipca zaprzysięgł Poseł F Pacta Conventa, a na 25go września naznaczono koronacyą do Krakowa. Dnia 26go lipca zaprzysięgł sam Król w P wyznawszy wiarę katolicką. 8go sierpnia stanął na zamku w Krakowie w 4000 wojska. — 26go września przypłynął pod Książę Conté. 8go listopada napadnięty od Sasów i Polaków, odpłynął zabrawszy w Gdańsku cztery okręty kupie Królowa i Prymas, nieprzestając burzyć, utrzymywali w Litwie zamieszanie, aż do wojny szwedzkiej.
98	zjechał do Warszawy 12go stycznia. — Prymas robi w Łowiczu zjazd nowy 8 lutego, uznaje Króla 8 maja, a z resztą op d. 23go maja zjechawszy do Warszawy, wierność zaprzysięga. — Sejm zaczęty i zerwany d. 16 kwietnia. Król ściąg Sasów pod Gliniany. 60.000 Turków bezskutecznie szturmują 6.000 Polaków w Podhajcach i po stratach wraca mieńca. — Zakłócenie z Elektorem Brandeburskim o zajęcie Elbląga. — Zmowa Króla z Carem Piotrem I. przeciw 1
99	26go stycznia traktat Karłowicki z Turkami, mocą którego wszystko miało wrócić do stanu, w jakim było przed Królem 1 em; mimo to Tatarzy wpadają aż pod Lwów. — 22go września Kamieniec oddają. — Sejm pacyfikacyjny.
1700	Elektorowi Brandeburskiemu za Elbląg klejnoty koronne dane w zastaw. — Wojna ze Szwecyą; Karol XII. zmusza Kró skiego do pokoju. Znosi Moskali pod Narwą 3go listopada i siły przeciwko Sasom obraca. — Sapiehowie formaln prowadzą z szlachtą Litewską. Za nieprzyjaciół ojczyzny ogłoszeni. — Król godzi strony.
1	26go lutego Król zawiera przymierze z Carem Piotrem w Birzach, które Polskę obarczyło nieszczęśliwą wojną. Karol XII ruje polskiemu poselstwu detronizacyą Augusta.
2	Zwycięstwo Szwedów pod Kliszowem 19go lipca, po którym Kraków wzięty.
3	Sejm w Lublinie. — Szwedzi pustoszą dobra przychylnych Augustowi.
4	Województwa Poznańskie i Kaliskie robią związek przeciwko pustoszeniu kraju przez wojska. Karol robi z niego party ciwko Augustowi.
5	2go maja Prymas Radziejowski ogłasza bezkrólewie. Stanisław Leszczyński obrany Królem 12go lipca, większa atoli cz ski obstaje za Augustem, który 3go listopada ustanawia order Orła białego w Tykocinie. — Leszczyński koronow października przez Zielińskiego, Arcybiskupa Lwowskiego. — Szembek Prymasem. — Mazeppa ku Wiśle się posuwa.
6	Karol XII ty wkracza do Saxonii. — August ustępuje korony Leszczyńskiemu w Altranszłädt 11go września. Wszystkie uznają nowego Króla, prócz Cara Piotra. Moskale pustoszą dobra przychylnych Leszczyńskiemu od Grodna do Kij August przy dworze swoim rezydującego Patkula, z pogardą wszelkich praw, wydaje Karolowi XII, który tego słać obronę praw kołem połamać, i bez pogrzebu zostawić kazał pod Kaźmierzem w Wielkopolsce — Bitwa przez wygrana przeciwko Szwedom pod Kaliszem dnia 19go października. — Uwężeni synowie Jana III. z Königsteinu wypo

August II. *Sas*
Zona: Krystyna Eber-
hardt, Margrabianka
Bareutska † 1727.

siedmasty.

ieże	Niemcy	Prussy	Moskwa	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
							Bardziński Jan Alan, poeta, † 1706. Ustrzycki Wincenty, poeta. Chrościński Wojciech, poeta. Zański Andrzej Chryzost., historyk, 1665 † 1711.	1688. Munich H. 1767. 1684. Jung. † 1765.
							Jan Prebendowski, podskarbi, ... † 1729. Gabryel Rzączyński, naturalista, † 1737.	1688. Pope. † 1744. — Rewo- lucya w Anglii. 1689. Montesquieu. † 1744. — Wilhelm Stathuder Holl., i Marya Królowa Angiel- ska.
						Soliman III. † 1691.		
ander III. 1691.		Fryderyk I. król od 1701 † 1713.	Piotr I. W. † 1725.					1692. Brown Dok. † 1774. — Bagnety użyte przez Francu- zów pod Turynem. 1693. Księstwo Hannowerskie Elektorstwem. 1694. Voltaire. † 1778.
centy III. 1700.						Achmet II. † 1695.		
						Mustafa II. † 1703.		
						Karol XII. ginie pod Frydrichs- hall 1718.		
							<i>Hetmani za Augusta II.:</i> Hieronim Lubomirski † 1706. Adam Sieniawski † 1726. Stanisław Rzewuski † 1728. Ludwik Pociej † 1730. Stanisław Chomentowski † 1728. Stanisław Denhof † 1728.	1698. Maupertuis. † 1759.
ans XI. 1721.							Kasper Niesiecki, heraldyk, † 1743. Dawid Braun historyk, 1664 † 1737. Gotfryd Lengnich, historyk, † 1774.	1700. Po śmierci Karola II, Króla Hiszpańskiego, Bur- boński dom powalony. — Nowa Brytania. Austral- wyspy odkryte przez Dam- piera.
							Stan. Kołuchowski prawnik, żył oko- ło 1723.	1701. Tytuł Królewski Prusom.
						Achmet III. † 1730.		1704. Petersburg założony. — Gibraltar burzą Anglicy.
	Józef I. † 1711.						Stan. Leszczyński, historyk, filozof, 1677 r. † 1766.	1705. Benj. Franklin. † 1774.
							Adam Naramowski, historyk, 1681 † 1736.	

Rok

P O L S K A

- 1707 Marszałek Stanisław Denhof z wielu panami na zjeździe we Lwowie d. 7 lutego ogłasza abdykacją Augusta za nieważną. — Piotr podaje czterech kandydatów, między tymi najpierwszego Adama Sieniawskiego.
- 8 Morowe powietrze silnie grasuje po całej Polsce. — Sieniawski na Rusi Czerwonej opiera się Leszczyńskiemu.
- 9 Karol XII zбитy pod Pułtawą 8 lipca. August wydaje manifest przeciwko abdykacji swojej; godzi się z Carem Piotrem w dniu 8go października.
- 10 Leszczyński kraj opuszcza. — Polska cierpi od wojsk Saskich i Moskiewskich, uciemiężających przychylnych i nieprzychylnych.
- 11 Najazdy Szmigielskiego z Pomeranii, Grudzińskiego z Wołoch . . . . .
- 12 Najazdy Tatarów. Bunt kozacki na Ukrainie pod Palejem.
- 13
- 14 Pokój Karłowicki odnowiony w Konstantynopolu przez Chomentowskiego, Wojewodę Marowieckiego.
- 15 Konfederacya Tarnogrodzka przeciwko wojskom Saskim. Stanisław Leduchowski Marszałkiem konfederacyi, Władysław Grupa Marszałkiem wojska związkowego.
- 16 Walki Sasów z Polakami. — August widzi się z Carem w Gdańsku i Ruskiej Rawie.
- 17 Zgoda z konfederacją w Sejm zamienioną. Sejm ten 7-godzinny niemym nazwany. — Król August według przyrzeczeń odsyła wojska swoje do Saxonii. — Redukcyja wojska polskiego. — Moskale zostają.
- 18 Karol XII ginie pod Frydrychshall. — Car zamysła detronizować Augusta. — Sejm w Grodnie, na którym niechciano dać miast Piotrowskiemu, dlatego, że skatolik.
- 19 Wojska Moskiewskie wychodzą . . . . .
- 20 Przedugodne punkta ze Szwecją. — Unia kościelna w Zamościu potwierdzona. — Eleonora Szwedzka obowiązuje się z Króla Augusta.
- 21 Car Piotr zawiera pokój w Nieztań; obowiązuje się starać o pokój między Szwecją i Polską . . . . .
- 22
- 23
- 24
- 25 Rozruch Toruński: luteranie plondrują Kollegium Jezuitów. Burmistrz Roesner i 9 innych osób, z wyroku Sejmu i Sądów dworskich ukarani śmiercią. Powód do rozruchu dało zrzucenie lutrowi kapelusza z głowy podczas processyi Bożego Ciała. Hr. Fleming dowództwo gwardyi polnej koronnej składa. Poniatowski, ojciec przyszłego Króla, Komendantem jej mianowany. Sprawa Toruńska wywołała mocne reprezentacje Rosyi, Anglii, Prus, Danii, Szwecyi i Hollandyi, które przyjacielskim trybem zaspokojone zostały.
- 26 Stany Księstwa Kurlandzkiego, po zmarłym bezpotomnie Ferdynandzie Ketlerze, obierają sobie Maurycego Hrabiego de Saxe, naturalnego Króla Augusta. — Sejm w Grodnie. — Rosya na mocy zapisów małoletniego Fryderyka Wilhelma, zamyślonego z Carówną Anną Iwanówną, później Imperatorową, gdy ten w dziewięć niedziel po ślubie umarł (aczkolwiek ojciec jego i stryj Ferdynand Ketler zapisu tego nie podpisał), poczęła sobie rościć prawo do dysponowania tym Księstwem. Rzeczpospolita osłabła nie popierała uchwały 1589 roku. Król August we wszystkim ulegał Rosyi; sam musiał swego odwołać. — Korektura Trybunałów.
- 27 Jak całe panowanie, tak szczególnie ostatnie lata posłużyły . . . . .
- 28 do znikczemnienia niegdys osieroconej, zamożnej i potężnej Polski;
- 29 nauki upadały, obyczaj rozwodził, opilstwo, zbytek, krzewił sam dwór panującego
- 30 Nawet duch rycerski, właściwy Polakom,
- 31 gluzowała gnuśność i uctowanie.
- 32 Upadały miasta gnębione przez Starostów, sama tylko Warszawa kilku gmachami, a mianowicie pałacem i ogrodem saskim, ozdobioną została. Duchowieństwo, a głównie Jezuiti, wszystkie drukarnie i cenzurę podgarnęli pod siebie; lecz i oni byli pochodniami w ciemnościach.
- 33 August II przyjeżdżał z Drezna na Sejmy do Warszawy; wyjechałszy z Drezna 16go stycznia, przed zaczęciem Sejmu, w Warszawie 1go lutego. — Prymas Teodor Potocki, wyłączając od Elekcyi wszystkich Niepiastów, Sejm konwokacyjny na dzień 27 kwietnia przeznaczając. Skończony 23go maja. Na nim dyssydenci od funkcyj i poselstw oddaleni, z zamiarem szukania protekcyj zagranicznych. Sejm elekcyjny 25go sierpnia. Stany zobowiązały się przysięgą, nie obierać cudziemu. Wojsko Rosyjskie wkracza dla obrony Księcia Saskiego. 9 września przyjeżdża Leszczyński. 12 tego miesiąca, Regimencie i Kanclerz Książę Wiśniowiecki opuszcza pole elekcyjne i przechodzi na Pragę; ścigany, stacza bitwę 16go i cofa się do Węgrow dla złączenia się z wojskiem Rosyjskim. 21go Leszczyński ogłoszony zaprzysięga Pacta Conventa. Wojsko Rosyjskie podchodzi pod Pragę, Leszczyński z Prymasem udaje się do Gdańska, 5 października pod wsią Kamieniem August ogłoszony Królem. 9go Rosyjanie osadzają Warszawę. Wiążą się konfederacye: za Augustem pod Adamem Poniatowskim Leszczyńskim pod Adamem Tarło w Dzikowie. — 1go listopada Posłowie Sascy podpisują Elekcyę. — 9 grudnia wyjeżdża August z Drezna. — Tak 15 Senatorów, około 600 szlachty i 20,000 wojska Rosyjskiego, posadziło Augusta na tronie Rzeczypospolitej.
- 34 August III. 17 stycznia, po odbytych pogrzebie Jana III, Augusta II i Maryi Kazimiry, koronowany wraz z Królową w Krakowie. — Konfederacya przeciwna trwa. — Leszczyński w Gdańsku obleżony przez Sasów i Rosyan — uchodzi d. 20 Czerwca; Gdańsk kapituluje 9go lipca.
- 35 Francya wydaje wojnę Austrii, zawartą pokojem w Wiedniu 3 października, który i Polskę uspokoił, gdy Leszczyński był w dożywocie Lotaryngią, z tytułem Króla. Potocki Wielkim Jan Klemens Branicki polnym Hetmanem mianowany.
- 36 Leszczyński rzeka się praw do tronu polskiego 27 stycznia, uznany za Króla 15 Maja. † 1776 r. — 21 czerwca August wyjeżdża uroczystie do Warszawy. — Sejm pacyfikacyjny skończony 9 lipca. — Amnestya. — Wojska Rosyjskie i Saskie wychodzą.
- 37 14 maja Biron z woli Imperatorowej Anny obrany w Mitawie Księciem Kurlandzkim.
- 38 Polska karczmą zajętą nazwana. Wojska Rosyjskie samowolnie przechodzą na Turków przez Ukrainę i Podole.
- 39 Hrabia Sułkowski kupuje dobra Leszczyńskiego.

August III.
Zona: Marya Józefa, córka
Józefa I. Cesarza.
† 1757.

ośmnasty.

okres	Niemcy	Prusy	Rosya	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i wydarzenia ważniejsze
								1707. Buffon † 1774.
	Karol VI. † 1740.							1708. Sardynia Królestwo
	— —	Wilhelm. † 1740.						1709. Bitwa pod Puławami
	— —	— —	— —	— —	— —	Ludwik XV. Żona: Marya Leszczyńska † 1774.		1711. Dawid Hume † 17
	— —	— —	— —					1712. J. J. Rousseau † 1 — Gluck † 1787.
	— —	— —	— —					1713. Diderot † 1784.
	— —	— —	— —	Siostra Karola XII. Eleonora.				1715. Garrik † 1779. — Helvetius † 1771.
ośm. L 94. tykt L 89.	— —	— —	Piotr W. przybiera ty- tuł Cesarza Rosyjskiego.					1716. Laudon † 1790.
	— —	— —	Katarzyna I. † 1727.					1717. Winkelmann † 176 — d'Alembert † 1783.
	— —	— —	Piotr II. † 1730.					1671. I.aw — jego ucieczka † 1729.
XII 18.	— —	— —	Anna Iwa- nowna. † 1740.	— —	Mahomet V.			1721. Kaunitz † 1794.
								1722. Piotr W. bierze ty- Cesarza. — Condillac † 1780.
								1723. Adam Smith † 179
								1724. Kant. † 1804. — Klopszok † 1803.
								1725. Marya Leszczyńska, Ludwikowi XV., królowi cuzkiemu.
								1726. Cieśnina Beringa
								1728. Cook. † 1780.
								1729. Lessing † 1781. — 1 † 1797.
								1681. Heineccius † 1765. 1780. Suwarow † 1800.
								1732. Haydn. † 1809.
								1733. Washington † 1798 — Wieland † 1813.
							Stanisław Konarski, urodz. 1700 — † 1773.	
							<i>Hetmani za Augusta III:</i>	1735. Brown Dilet † 178
							Michał ks. Wiśniowiecki † 1744.	1736. Potemkin † 1791.
							Józef Potocki † 1752.	1737. Gibbon † 1794.
							Michał ks. Radziwiłł † 1762.	— Linneusz † 1788.
							Michał Massalski † 1762.	
							Jan Branicki † 1771.	
							Wacław Rzewuski, P. K. † 1779.	

Rok	P O L S K A
1740	Król bez mieszania się Rzeczypospolitej prowadzi wojnę z Królem Pruskim <i>Fryderyk II, który zajmuje Śląsk.</i>
41	Mieszka w Dreźnie i na sejmy zrywane lub niedoszłe zjeżdża.
42	Hrabia Brühl, ulubiony Minister, rządzi na szkodę Polski i Saxonii.
43	Czego do znikczemnienia niedostawało pod poprzedniem panowaniem, dopełniło się pod tém.
44	Oby obwiniali naród, winy paunujących zamilczali.
45	Druga wojna z Królem Pruskim w połączeniu z Austryą, bez mieszania się Rzeczpltej; zakończona traktatem w Dreźnie roku. — Załuscy, Biskupi, bracia, zakładają bibliotekę, później Rzeczypospolitej darowaną.
46	
47	
48	Wojska Rossyjskie przechodzą przez całą Polskę do Morawii na wojnę przeciw Francji.
49	Trybunał w Piotrkowie niepraktykowanym przykładem zerwany.
50	Reforma zakonu i szkół Pijarskich przez Konarskiego.
51	
52	
53	
54	
55	Wojna siedmioletnia od r. 1755—1763. Wojsko Saskie zabrane w niewolę pod Pirną.
56	Król przyjeżdża do Warszawy na stałe mieszkanie 27 Października.
57	Zaraża się Polska fałszywą monetą, bakami przezwaną, za pomocą żydów wywołujących dobre pieniądze srebrne i złote, a kupują za złe. Wtenczas żyd Etaim był myncarzem.
58	Książę Karol, syn średni Króla, za zezwoleniem Imperatorowej Elżbiety, mianowany Księciem Kurlandzkim.
59	Wojska Rossyjskie i Pruskie wchodzą, wychodzą, jak im się podoba; wybierają furáže, werbują, wszystko bez odwoływania władz właściwych i bez poprzednich układów. — Książę Karol otrzymuje solennie Inwestyturę;
60	żeni się 20 marca z Franciszką Krasieńską.
61	Redukcyja monet fałszywych w Polsce kursujących.
62	Biron znowu na Księstwo Kurlandzkie potęgą Rossyi przywrócony.
63	Pokój w Hubertsburgu 13 lutego zawarty. Król wraca do Drezna po skończeniu wojny siedmioletniej. — 5 Października zostawiwszy Saxonią i Polskę w najgorszym stanie; pochowany w Dreźnie. — 20 listopada Prymas Łubieński w uniwersał.
64	4 stycznia traktat Króla Pruskiego z Katarzyną Imperatorową, warujący Elekcyą Poniatowskiego. — 8 kwietnia konfederacyja łeńska. — 4 Maja nota Posłów Rossyjskiego i Pruskiego. — Wojska Rossyjskie wchodzą, Pruskie na granicy stają. — 5 Maja Hetman Branicki gromadzi wojsko, amunicyą i broń z arsenału zabiera. — 7 Maja Sejm konwokacyjny. Małachowski Marszałek starzej laski, dla obecności w Izbie oficerów Rossyjskich i obsaczenia zamku, wzbrania się Sejm rozpocząć. Książę Karol, starosta Sieradzki, zagaja go; Książę Adam Czartoryski wybrany Marszałkiem. Branicki, Książę Karol Radziwiłł i Adam Mokronowski Poseł Biały, podają protestacyą, przez 70 członków Sejmu podpisaną, i oddalają się z Warszawy. Książę Adam Czartoryski zrobiony Regimentarzem 12, ściga z Rossyanami Radziwiłła i Branickiego, i stacza bitwę pod Słonimem. Konfederacyja pospolita uznaje tytuł cesarski Rossyi i Królewski Prus, za co tych monarchii posłowie zrzekają się wszelkich do tej pretensyj i całość jej gwarantują. — Konfederacye: Brzeska, Halicka, przeciw wpływowi obcych. — Sejm elekcyjny 27 sierpnia 7 września obrany Król Stanisław August (IV). 15 września zaprzysiął Pacta Conventa. — 25 Listopada, w dzień śmierci Imperatorowej, koronacya. — 3 grudnia Sejm pod laską Hiacynta Małachowskiego — propozycyja dworów Petersburskich i Berlińskiego.
	Stanisław August Poniatowski. umarł 12 Lutego 1798, w Petersburgu.
65	Ustanowienie orderu św. Stanisława. — Korpus kadetów zaprowadzony. — Rzeź Unitów i katolików na Ukrainie; Chłubiński wódzca. — Poniatowski chce się żenić z Arcyksiężniczką Austryacką, lecz to nie podoba się Rossyi. — Poselstwa do Francji i Turcyi. — Redukcyja monety. — Król Pruski niekontent z usunięciem <i>liberum veto</i> .
66	Sejm 6 października. Marszałek Czaplic. — Sołtyk biskup podnosi głos przeciwko wpływowi obcych i dyssydentom. Nuncyus apostolicki popiera biskupa. — Konstytucyja przeciwko dyssydentom. — <i>Libertum veto</i> przywrócone.
67	Wojska Rossyjskie nowe wchodzą. — Konfederacye dyssydentów. — Konfederacye malkontentów. — 23 czerwca konfederacyja domska. — Prymas Łubieński umiera Podoski Prymasem. — 5 października Sejm. — 13 października biskupi Sołtyk, Małachowski i Hetman Rzewuski i Poseł syn jego wywiezieni do Rossyi. — Limita Sejmu. — Delegacya do traktowania z Dworami i dyssydentami 19 października zawiera traktat z Rossyą i pod wpływem Repnina spisuje akt formy rządu.
68	29 lutego konfederacyja Barska: Adam Krasieński biskup Kamieniecki, Józef Puławski, Michał Krasieński, Joachim Potocki, i inni jej członki. — Konfederacye w Lublinie, Haliczu, Krakowie i po Województwach. — Mokronowski od Króla i Senatu wysłał dla układów z konfederatami. — Rossyanie wyruszają przeciwko konfederacyom; pożogi, okrucieństwa. — Podhajce wzięte przez Bar 20 czerwca. — Rzezie Gonty na Ukrainie. — Kraków wzięty. — Berdyczow. — Rossyanie i Zaporozcy wpadają z konfederatami na Wołoszczyznę, palą Baltę. — Turcy wojnę wypowiedają 4 listopada. Manifest turecki przeciwko Elekcyi Poniatowskiego. — Utarczki z konfederatami. — Drewicz, Bierzyński. — Konfederacya w Litwie. — Nieśwież wzięty. — Michał Marusz Litew. konfed. — Manifest Imperatorowej 18 listop. — Wypowiedzenie wojny Turcyi przez Rossyą 1 grudnia. — Dwojenie między konfederatami na Wołoszczyźnie. — Pułaski uwięziony traci życie.
69	Pułascy synowie, Kazimierz i Franciszek, wracają przez Dniestr, walecznie bronią okopów Ś. Trójcy i Żwańca. — Odwratne wyprawienie z okopów Kazimierza Pułaskiego i przedarcie się przez armię rossyjską. — Oblężenie daremne Chocimia. — Generał Zajączkowski zaczyna działać. — W. Wezyr Mehemet Emin niedołączną rozpoczyna kampanią. — Michał Krasieński i Potocki z oddziałem konf. przy armii tureckiej. — Powtórne daremne oblężenie Chocimia. — Turcy przechodzą Dniestr; cofają się w niebezpieczeństwo opuszczają Chocim. — Utarczki z konfederatami; okrucieństwa Drewicza. — Pułascy śmiałym pochodem z pod Lwowa Brześcia Litewskiego udają się na Litwę. — Bierzyński pobity pod Białymstokiem, traci oddział, dlatego Pułascy wzywają do muszą ku granicy Węgier; Franciszek ginie pod Łomazami, Kazimierz wraca tylko z 10 ludźmi. — Zjazd w Nissie C...

ośmnasty.

niez	Niemcy <i>Austria</i>	Prusy	Rossya	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
edykt IV. 1758.	Karol VII. ostatni z do- mu Habsburg ojciec Maryi Teresy.	Fryderyk II. † 1785. <i>o 1740</i>	Elżbieta † 25 grudnia 1761.				Bened. Chmielewski, histor. † 1768. J. Daniel Hofman, bibliogr. 1701 † 1766. Elżbieta Drużbacka, poetka † 1760. Abraham Troc, lexykograf † 1769. Arnolf Zeglicki, prawnik 1696 † 1768. Maciej Dogiel, hist. badacz 1715 † 1760. Józef Ep. Minasowicz, poeta 1718 † 1796. Jan Dan. Janocki, bibliogr. 1720 † 1786. Władysław Łubieński, geograf, ur. 1703 † 1767. Jędrzej i Józef Załuscy, Biskupi. — 1757 bibliogr. zakład. Józef Książę Jabłonowski, heraldyk 1712 † 1777. Stan. Duńczewski, herald., żył około 1701 † 1766. Jan Bielski, hist., 1716 † 1772. Stan. Kleczewski, historyk † 1799. Józef Rogaliński, fizyk, 1728 † 1802. Ignacy Nagurczewski, poeta 1719 † 1811. Dawid Chodowiecki, sztycharz 1726 1801. Franc. Bohomolec, komedyopisarz 1712 † 1795.	1741. Kutuzow † 1813. 1743. Lavoisier † 1794. — Condorcet † 1794. 1744. Herder † 1803. 1748. Sieyes. 1749. Mirabeau † 1794. — Dr. Jenner † 1823. Ospe krowią zaczął szczepić 1795. — Goethe. — Fox † 1806. 1750. Kleber † 1800. 1751. Encykl. Diderot, d'Alem- bert. 1752. Joh. Müller † 1809. 1754. Tayllerand † 1838. 1755. Trzęsieniem ziemi Lizbo- na zburzona. 1756. Mozart † 1791. 1757. Konduktory Franklina. — Berthier. — Bitwa pod Rosbach. 1758. Nelson † 1805. — Massena. 1759. Pitt † 1806. — Schiller † 1805. 1761. Pichegru † 1804. 1763. Moreau † 1813. 1764. Arcyksiążę Józef obrany królem Rzymskim. 1765. Pierwsze oburzenie w Ameryce północnej. 1766. Śmierć Stan. Leszczyń- skiego. 1768. Desaix † 1800. — Ma- rya z Leszczyńskich królo- wa Francuzka umiera. — Korsyka ustąpiona Fran- cyi przez Genuńczyków. 1769. Napoleon † 1821.
—	Franciszek I. Ks. Toskań- ski. Z domu Lotaryng- skiego Marya Teresa.							
—	—	—	—	Adolf Fryde- ryk, Książę Holsztyński.				
—	—	—	—	—	Mustafa III.			
mens III. 1769.	—	—	—	—	—			
—	—	—	Piotr III. † 28 Czerwca 1762. Katarzyna II. † 1796. <i>o 1762</i>				Seb. Ustrzycki, matem. 1739 † 1786. Antoni Popławski, moral. 1739 † 1786. Karol Wyrwicz, geograf 1717 † 1798. Marcin Poczobut, astr. 1728 † 1804. Jan Albertrandi, hist. arche. 1734 † 1808. Grzeg. Piramowicz, estetyk 1728 † 1801. Domin. Szybiński, hist. 1723 † 1799. Kajet. Skrzetuski, hist. 1743 † 1800. Adam Naruszewicz, poeta hist. 1733 † 1796. Felix Łojko, histor., 1717 † 1779. Franciszek Paprocki, histor. † 1798. Adam Ks. Czartoryski, poet. filolol. 1733 † 1823. Mich. Jan Hube, fizyk 1737 † 1808. Franc. Smuglewicz, malarz 1745 † 1807. Ign. Włodek, estet. 1723 † 1780.	
—	<i>o 1740</i> Marya Teresa † 1780.						Seb. Ustrzycki, matem. 1739 † 1786. Antoni Popławski, moral. 1739 † 1786. Karol Wyrwicz, geograf 1717 † 1798. Marcin Poczobut, astr. 1728 † 1804. Jan Albertrandi, hist. arche. 1734 † 1808. Grzeg. Piramowicz, estetyk 1728 † 1801. Domin. Szybiński, hist. 1723 † 1799. Kajet. Skrzetuski, hist. 1743 † 1800. Adam Naruszewicz, poeta hist. 1733 † 1796. Felix Łojko, histor., 1717 † 1779. Franciszek Paprocki, histor. † 1798. Adam Ks. Czartoryski, poet. filolol. 1733 † 1823. Mich. Jan Hube, fizyk 1737 † 1808. Franc. Smuglewicz, malarz 1745 † 1807. Ign. Włodek, estet. 1723 † 1780.	
mens IV. 1775.							W konfederacji Barskiej: Kazimierz Pułaski. Franciszek Pułaski. Józef Zaremba. Józef Sawa Caliński. Szymon Kossakowski. Mazowiecki. Roman Walewski. Malczewski. Antoni Sieroszewski. Szaniawski. Wilczkowski.	

1770

z Fryderykiem IV. — Książę Repnin odwołany, Ks. Wołkoński przyjeżdża do Warszawy. — Zawiązanie Generalności konfederacji w Białej. — Konfederaci zajmują Kraków, opuszczają go. — Gen. Szaniawski zajmuje Piotrków; pobity pod Dobrą, do rannego w niewolę. — Rzeź Tymieńki na Ukrainie odnowiona.

Francuzki Minister Choiseul przychylny konfederacji. — Materewski zamierza napad na Warszawę; porażony. — Konfederacja Czerna i Zakroczyńska uwiija się wedle Warszawy. — Unia zwana patriotyczną w Warszawie. — Generalność konfederacji w Preszowie. — Cesarz Józef II tam przybywszy, daje posłuchanie Pacowi. — Flota rosyjska na morzu Śródziemnym pelagu, Grecy podburzeni, dwie armie rosyjskie postępują naprzód, flota turecka spalona pod Czesme — Izmajłow, Kilia, grod, Bender, wzięte. — Kazimierz Puławski posuwa się pod Warszawę. — Konfederackie siły pod Konieczną, Muszyną, Bylanką. — Puławski pod Częstochową. — Dumourier przysłany. — Pac i Łojko w Wiedniu. — Ogłoszenie Interregnum. — Upomnienie się Austrii o zajęcie Spiża. — Wojsko pruskie zajmuje Warmię i część W. Polski; robi gwałty. — Zjazd Fryderyka z Cesarzem Józefem w Neustadt. — Puławski zajmuje Częstochowę, Nuncyusz Papieżki tamże. — Rosyanie okupują Częstochowę z artylerią dostarczoną przez Króla Pruskiego — odparci. — Józef Sawa Caliński, Marszałek Wysoki, działa z energią. — Kossakowski na Litwie. — Xawery Branicki walczy z konfederatami. — Król Stanisław żąda od Ks. Wołkońskiego. — Książę Henryk Pruski w Petersburgu; projekta rozbioru Polski. Upadek Ministerstwa Choiseula i Kordony Austriacki i Pruski.

71

Konfederaci umacniają Lanckoronę, Tyniec, Bobrek; siły ich wzrastają. — Fryderyk II nagli projekt rozbioru, Austriacy ryzuje. — Suwarow przybywa, zwycięża Sawę; ten ranny pod Szreniakiem, kryje się, wzięty umiera w więzieniu. — na miejsce Ks. Wołkońskiego przybywa, działa obelżywie, pobudza niechęć, więzi Prymasa. — Dumourier niepotrzebnie się pobił pod Lanckoroną. — Suwarow od Lanckorony i Tyńca odparty, ściga Puławskiego. — Saldern wydaje deklarację, Puławski i Zaremba odpowiadają na nią. — Ros. Gł. Wejmarn, zniechęcony od Salderna, opuszcza W. Gł. Bibikow przysłany. — Liczne utarczki z konfederatami. — F. Xawery Branicki pod Częstochową chce traktować z Rosjanami; przepłoszony — pobity od Zaremby pod Wołą Wieszową. — Dumourier oddala się od Generalności. — F. Kowicz przybywa na negocjacje do Petersburga. — Rozkazy Salderna skłaniają Hetmana Ogińskiego dołączenia się do konfederacji — zwycięża pod Radzicą i pod Zelwą. — Zwycięstwa Ogińskiego i postęp Kossakowskiego w Litwie niwelują niepokojności Warszawy — myślą zwołać Sejm — tymczasem Ogiński rozbit w Stołowiczach — Kossakowski wraca z Litwy. — Gł. Gł. powraca do Cieszyna. Branicki chce ją pochwycić w Białej. — Śmierć starego Hetmana Branickiego. — 31 października Król w Warszawie porwany, wyswobodzony. — Krasiński i Potocki udają się od Turków do Generalności. — i kilkunastu oficerów francuzkich przybywają do konfederacji.

72

Konfederacja nieustaje w usiłowaniach. — Konfederaci pod oficerami francuzkimi zdobywają zamek Krakowski i bronią go. — Pruskie wojska posuwają się po nieprzyjacielsku — Generalność zawiadomiona urzędowo o rozbiorze nie odpowiada. — Gen. Zaremba nieposłuszny jej rozporządzeniom. — Puławski zamyka się w Częstochowie. — Oficerowie francuzcy odwołani. — Tyńca broni wytrwale Wilczkowski Młk., młodzieniec 23letni. — Lanckoronę oddają konfederacji Austriacy. — Puławski niechęć przeszkadzać kapitulacji, radzi oddać ją wojsku królewskiemu, a sam odjeżdża. — Suwarow przyjeżdża, odparty. — Król przysłał rozkaz oddania jej Rosjanom, co też nastąpiło 15 sierpnia. Gł. Gł. rozjeżdża się, w protestacje. — Wojska rozbierających mocarstw dalej posuwają kordony swoje.

73

13 stycznia manifest rozbiorowy zapowiedział rozbiór. — 19 kwietnia Sejm w Warszawie. Marszałkiem Kor. ogłosił się Poniński. Lit. Michał Książę Radziwiłł został, konfederacją związany, czemu opierali się Połowie, najmocniej Rejtan, Bohuszewicz i inni. — Delegacja rozbiorowa pod prezydencją Księcia Antoniego Ostrowskiego, Bisk. Kujawskiego, wyznaczona (zakończyła dzieło 19 marca 1775 r.) — Dobra po Jezuitach rozszafowane, a dochody z nich za wnioski Chłama Chreptowicza na szkoły przeznaczone. — Rada nieustająca, władzę Królowi jeszcze ściągająca, mianowana. — na królobójców odbyty. — Konstytucja dla Rzpltej napisana, *Liberum veto* zastrzeżone. — Rosya całość Rzpltej gwarantowała. — Używanie papieru stemplowego przepisane. — Kwarta ze Starostw o połowę podniesiona. — Podymne zmienione. — Rozdawnictwo Starostw Królowi odjęte, ale zato na własność Królowi Białocerkiewskie, Kaniowskie, Bohusławskie i inne nadane; resztę szlachcie na lata nie bez intryg rozczestowano.

74

Dyssydentom przywileje z 1768 roku ścięzione.

1772 Przez ten pierwszy podział dostały się:

Prusom Wdztwa Malborskie, Pomorskie, Warmia, prócz Gdańska i Torunia, i część W. Polski za Notecią, mil 65

Austrii Ruś Czerwona z częścią Podola, część Małej Polski z żupami solnymi, mil 1280.

Rosyji Województwa Mściśławskie i Witebskie całe, z częściami innych Wdztw za Dnieprem położonych, 1975 mil

75

Wojska rosyjskie pozostały w Polsce, a Stackelberg Poseł samowładnym rządcą

76

Sejm skonfederowany pod Mokronowskim, Koron., a Andrzejem Ogińskim, Lit. Mszkami, na którym zabory zatwierdzone. — Komisją rozdawniczą dóbr jezuitów skasowano. — Radzie nieustającej moc objaśniania praw wątpliwych nadano.

77

Układ księgi praw poruczono Jędrzejowi Zamojskiemu Ordynatowi.

78

Sejm w Grodnie pod laską Ludwika Tyszkiewicza, Pisarza W. Ks. Lit., na którym, gdy Poseł Rosyjski nie bez wiedzy swojej przedsiębrał ku poprawie Rzpltej nie pozwałał, na drobnościach zeszedł.

79

Sejm w Warszawie zwyczajny, pod laską Antoniego Małachowskiego; na nim Zamojski pracę swoją przedłożył, lecz

80

że projekt miał przynosić niejakie swobody stanom uciśnionym, odrzucony.

81

Sejm, którego Marszałkiem był Kazimierz Krasiński, zaburzony upominaniem się

82

o krzywdy Biskupowi Sołtykowi wyrządzone.

83

Sejm w Grodnie pod Marszałkiem Xawerym Chomińskim z jednomyślności chwalony,

84

w końcu jednak przez intrygi Dugromowej wszczęły się niechęci i sprawiły, że

85

Sejm pod laską Stanisława Gadomskiego zszedł na niczem.

86

Król Stanisław zjeżdża się w Kaniowie z Imperatorową. — Wojna Rosyji i Austrii przeciw Turcyi.

87

ośmnasty.

lata	Niemcy	Prusy	Rosya	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
—	—	—	—	Gustaw III. † 1792 zabity 17 Marca.	—	—	Ignacy Krasicki, poeta, 1784 † 1801. Stanisław Trembecki, poeta, 1787 † 1812. Tom. Kajetan Węgierski, poeta, 1755 † 1787. Franc. Zabłocki, poeta, komik, tłum. 1754 † 1824. Remiegi Ładowski, natural. 1738 † 1792. Krzysztof Kluk, natur. 1789 † 1796. Teodor Waga, histor. praw. 1789 † 1801. Teodor Ostrowski, histor., prawn. 1750 † 1802. Wincenty Skrzetuski, histor. 1745 † 1791. Józef Herman Osipiński, fizyk, 1738 † 1802. Ignacy Zaborowski, matemat. 1754 † 1803. Józef Jakubowski, taktyk, 1748 † 1814. Hieronim Strojnowski, polityk, 1752 † 1815. Wawrz. Mitzler de Koloff, wydawca, † 1778.	1770. Murat † 1815. — Parlament Paryski poczyna przybierać znaczenie polityczne. 1771. Lannes † 1809. — Rozwiązanie Parlamentu Paryskiego. 1773. Jezuiti skasowani bullą 11 lipca, wydaną przez Klemensa XIV. — Rewolucya w Szwecyi 19 sierpnia. Zmiana ustaw. — Amerykanie biorą się do broni. 1774. Ludwik XVI przywraca Parlament 12 listopada. — 5 września Kongres w Filadelfii. — Nową Kaledonię odkrył Kook.
—	—	—	Rugarczew 1773-75	—	—	—	<i>Hetmani:</i> Franciszek Xaw. Branicki, W. Kor. Michał Ogiński, W. Lit Seweryn Rzewuski, P. Kor. Józef Sosnowski, P. Lit.	Washington 1782 † 1799. W roku 1775 początek wojny Amerykańskiej. 1776. Akt niepodległości Ameryki Północnej. — Zniesienie pańszczyzny we Francyi.
—	—	—	—	—	Abdul Hamid. † 1789.	Ludwik XVI. ścięty 21 Stycznia 1793.	Franciszek Książnin, poeta, 1750 † 1807. Hugo Kołłątaj, poeta, 1750 † 1812. Franc. Dmóchowski, poeta, ur. 1762 † 1808.	1778. Francya wdaje się do wojny Amerykańskiej. — Sandwighskie wyspy odkrył Kook. 1781. Józef II zabrania dyspens z Rzymu. 1782. Eugeniusz Beauharnais. — Inkwizycya zniesiona w Neapolu. — Józef II znosi karę śmierci.
VI X.	—	—	—	—	—	—	Matysz Nielubowicz. Michał Krajewski, historyk, 1746 † 1817. Franciszek Karpiński, poeta, u. 1741 † 1825. Franc. Siarczyński, historyk, geogr. 1753 † 1829.	1784. Pokój z Ameryką ratyfikowany. 1785. Blanchard i Jeffries balonem przelatują kanał. — Wyprawa La Perouse.
—	Józef II. † 1790.	Wilhelm II. synowiec za Króla. † 1797.	—	—	—	—	—	1787. Pierwsze posiedzenie Notablów we Francyi.

Rok

P O L S K A

1788

Sejm wielkim, czteroletnim zwany, pod Marszałkami Stan. Małachowskim Kor. i Kazimierzem Sapiehą Lit., d. 6 Paźdz. roz-
— Wzrastająca oświata i dojrzałe rozważenie przeszłości wskazały potrzebę zmian w Rządzie i nową jego formy dla
mania prawdziwej niepodległości. — 5 listopada Imperatorowa kazała oświadczyć, że wszelkie zmiany w ustawach z
uważać będzie za zerwanie traktatów. — 19 listopada Król Pruski Wilhelm II oświadczył, że gwarancya Rosyji u
pozbawiać narodu prawa zaprowadzenia ulepszeń. — 8 grudnia ponawiając wcześniejsze oświadczenie, zapewniał swo
karakterem i sposobem myślenia, że Rzeczypospolitej nie opuści, chociażby traktatu z nim nie zawarła.

89

Zapadały ustawy sejmowe, z tych ważniejsze: Pomnożenie dochodów stęplowych — opłata wieczysta na pomnożenie si
wych — fundusz na wojsko — urządzenie gwardyi — powiększenie czopowego od trunków zagranicznych — pomnoż
chodu z miast — podatek z skór. — 9 grudnia wyprawiono poselstwa, jako to: do Turcyi Piotra Potockiego, Starostę
rzeckiego; do Szwecyi Jerzego Potockiego, Stę Tłomackiego; do Danii Adama Rzewuskiego; do Hollandyi Ogińskiego
cznika; do Berlina Józefa Księcia Czartoryskiego, Stolnika Lit.; do Drezna Nepomucena Małachowskiego; do Hiszpanii
Morskiego; do Londynu Franciszka Bukatego; do Francyi Stanisława Kostkę Potockiego, — 7 września wyznaczono d
do ułożenia konstytucyi. — 20 maja deputacyę do rozpoznania sprawy o bunt Ukrainie — wytoczono przed Sejm
przeciw Ponzińskiemu, Marszałkowi Sejmu 1773 r., dziś podskarbiemu koronnemu; — w grudniu przedłożone zasady do kon
19 marca sankcyonowane. — 29 marca przymierze z królem Pruskim. — Sejmiki poprzedzające Sejm zwyczajny następo
jący, obierały posłów, i sukcesyą tronu decydując, Elektora Saskiego Fryderyka Augusta, a gdyby syna nie miał, có
za dziedziczkę zgodnie ogłaszały. — Posłowie nowi połączyli się z Izbą skonfederowaną 16 grudnia. — Opozycya
wszy rozzerwać konfederacyi, zwłokę zrządzała, tak, że

90

91

Prawo o Sejmikach 24 marca, a o miastach 18 kwietnia dopiero przyjęte zostało. — Posłowie miejscy zasiedli w Sejmie. —
ustawa rządowa przez Króla i Sejmujących zaprzysiężona. — Zjazd Pilnicki. — Przymierze Cesarza i Króla Pruskiego
Francyi 27 sierpnia.

92

9 stycznia pokój Rosyji z Turcyą w Szistowie, a przeciw Polsce wymierzona wojna. — Gabinet pruski odwraca się od P
14 lutego konstytucya 3 maja na Sejmikach z uniesieniem zaprzysiężona. — Urządzenie wojska czynnieli popierane. —
Potocki i Branicki udają się do Petersburga, a Seweryn Rzewuski do Wiednia. — 14 maja konfederacya Targowicka. —
deklaracya Imperatorowej. — 19 wkracza wojsko Rosyjskie do Polski, 21 do Litwy, w liczbie 100,000. — 18 czerwe
pod Zielęciami. — 17 lipca pod Dubienką. — Sejm zalimitowany dnia 29 maja oddał królowi dowództwo wojska, l
do obozu nie jedzie, tylko cofać się każe. — Judycki dowodzący w Litwie, po spotkaniu pod Mirem, do boku król
odwołany, a Michał Zabiełło na miejsce jego przeznaczony. — Król 4 lipca wydał wici na pospolite ruszenie, a po od
liście d. 21 od Imperatorowej, przystępuje do konfederacyi Targowickiej i kroki wojenne wstrzymać każe. — Marszałko
łachowski i Sapieha, zaniósłszy protestacyę, wyjeżdżają za granicę. — Rozejm. — Wojska Rosyjskie wchodzą do Wars
Targowiczanie zjeżdżają się 11 września w Brześciu i 14 t. m. wyprawiają poselstwo do Imperatorowej, a 25 Gen
w Grodnie osadzają. — Szym. Kossakowski ogłasza się w Wilnie Hetmanem, i z bratem swoim Józefem, biskupem In
utworzywszy konfederacyę, połączają ją z Targowicką.

93

16 stycznia wojsko niedawno sprzymierzonego Króla Pruskiego wchodzi do Wielkiej Polski. — Konfederacya oświadcza
wołać pospolite ruszenie. — 3 lutego podaje protestacyę przeciwko wkroczeniu Prusaków. — 24 lutego król Pruski
manifest przeciw Gdańskowi, jakoby siedlisku jakobinizmu — 27 marca zajmuje zbrojno to miasto, później Toruń, Woję
Poznańskie, Kaliskie, Sieradzkie, ziemię Wieluńską z Częstochową i części Województw Mazowieckiego i Płockiego. — 2
Rosyja podobny manifest wydaje i kraje od końca Kurlandyi około Pińska okrążając przez Wołyń aż do Galicyi za
Oświadczenie drugiego podziatu 9 kwietnia. — Rada nieustająca przywrócona 21 kwietnia. — Siewiers postem Rosyji
22 kwietnia król przyjeżdża do Grodna na Sejm, który 17 czerwca zaborów ustępuje. — Z tego Sejmu wywiezieni
oponujący najgorliwiej: Skarzyński, Krasnodębski, Mikorski. — 15 września rozwiązanie Targowickiej konfederacyi, a za
Sejmowej, która 25 zabór pruski podpisała. — Wojsko polskie kordonem Ross. zajęte, do przysięgi Imperatorowej na
do 15,000 głów miało być zmniejszone. — Sejm zakończony 22 grudnia.

1793 Przez ten drugi rozbiór odpadło:

do Rosyji 4553 mil 410 miast 10,081 wsi 3,011,688 mieszkańców,
do Pruss 1061 mil 252 miast 8,274 wsi 1,136,389 mieszkańców,

94

Zaczęto zwijać i rozbrajać wojsko polskie, gdy projekta dzwignienia Rzpltej dojrzewały. Madaliński zagrożony rozbrojeniem
brygady, ruszył z okolic Ostrołęki i przerznął się przez wojska rosyjskie ku Krakowu, co przyspieszyło powstanie
24.3. Generała Tadeusza Kościuszkę naczelnikiem narodu ogłosiło w Krakowie. — 4 kwietnia zaszła bitwa pod Racławami
17 kwietnia powstanie i Sdniowy bój w Warszawie. — Gł. Chlewiński i Płk. Giedrojć dążą ku Wilnu. 23 kwietnia p
w tem mieście pod wodzą Jakóba Jasińskiego, Płka inżynierów. — Różne oddziały wojska polskiego, kordonem ra
zajęte, przeryniają się ku Warszawie. — Wojska pruskie wchodzą i przybliżają się do rosyjskich pod wodzą samego
Trzykroć liczniejsze łącznie z rosyjskimi staczają dnia 6 czerwca bitwę pod Szczekocinami. 15 czerwca Wieniawski
Prusakom Kraków. — Kościuszko idzie do Warszawy, Król Pruski oblega ją razem z Rosyjanami. 27go lipca bierze V
31 lipca Wilno wzięte. — Obroną miasta, powstaniem w Wielkopolsce, niemniej zatopieniem amunicyi Król Pruski pr
odstępuje Warszawy. — 18 września bitwa pod Krupczycami. — 19 pod Brześciem. — 1 paźdz. Bydgoszcz wzięta p
wstanie. — 10 października bitwa pod Maciejowicami. Kościuszko ranny i w niewolę wzięty. — 27 paźdz. bitwa pod Kob
4 listop. zdobycie nieco okopanej i wyrznięcie Pragi. — 8 tego m. kapitulacya Warszawy. — 18 listopada reszty
pod Radoszycami i Końskimi rozpuszczone.

95

9 stycznia Król Stanisław wyjeżdża do Grodna. — 26 kwietnia Rosyja zajmuje Kurlandya. — 25 listopada Król Stanisław
imienin Imperatorowej składa koronę. — 25 grudnia ukaz wcielający Litwę do Rosyji.
5 stycznia wchodzą Austriacy do Krakowa, a 9 tegoż m. Prusacy do Warszawy.

96

1795 Tak dokonany rozbiór trzeci, dodał:

Rosyji 2183 mil 332 miast 1322 wsi 1,176,590 mieszkańców,
Prussom 997 mil 144 miast 4502 wsi 940,000 mieszkańców,
Austrii 884 mil 219 miast 4765 wsi 1,037,742 mieszkańców.

ośmnasty.

ieże	Niemcy	Prussy	Rossya	Szwecya	Porta	Francya	Wojownicy i uczeni w Polsce	Kultura powszechna i zdarzenia ważniejsze
—	—	—	—	—	Selim III. złożony 1807.	13 lipca in- surrekcyja. 14 wzięcie Bastylii.	Stan. Kostka Potocki, mowca, 1756 † 1821. Ignacy Potocki, polityk, prawnik † 1821. Jan Potocki, historyk, badacz, 1761 † 1815. Pius Kiciński, mowca, 1753 † 1828. Kazimierz Książę Sapieha, mowca. Antoni Trębicki, prawnik p. 1789. Julian Niemcewicz, poeta, † 20 maja 1841 r. Jakób Jasiński, poeta, † 1794. Józef Szymanowski, poeta, ur. 1748 † 1801.	1788. Zniesienie Parlamentów 8go maja. — Przyrzeczenie zwołania Stanów 8 sierpnia. — Neker Dyrektorem fi- nansów. 1789. 5 maja. Otwarcie Stanów Glnych w Paryżu. — 14 li- pca. Wzięcie Bastylii. — 4 sierpn. Zniesienie feudalne praw. — 4—6 paźdz. Roz- ruch w Paryżu, Król z Wer- salu do Paryża sprowadzony. — 1 paździer. Zgromadzenie ogłasza deklaracją praw człowieka.
—	Leopold II. † 1792. 1 marca.	—	—	—	—	Król i Królo- wa ujeżdżają z Paryża 20 czerwca.	Król i Królo- wa ujeżdżają z Paryża 20 czerwca.	1790. 19 czerwca. Zniesienie szlachectwa we Francyi. — 12 lut. Zniesienie ślubów za- konnych we Francyi. 1 kwietnia. Projekta nowego podziału Polski.
—	Franciszek II.	—	—	Gustaw IV. nieletni aż do 1796 r., złożył koronę 1809.	—	Król uwię- ziony 10 sierpnia. Konwencya 20 września.	Franciszek Jezierski, polityk, pisał 1791 r. Jacek Jezierski, polityk, pisał 1791. Tadeusz Morski, polityk, pis. 1791. Franciszek Makulski, polityk, pisał 1791 r. Stanisław Staszic, polityk, geolog, 1755 † 1826.	1791. 20 czerwca Ucieczka Lu- dwika XVI. — 13 września. Kr. przyjmuje Konstytucyą. — 1 paźd. Zgrom. konstyt. — Dekreta przeciw księżom. 1792. 20 czer. Powstanie w Pa- ryżu. — 10 sierpnia. Zdobycie Tuilleries. — 21 września. Konwencya Narod. ogłasza Rzplą. — Nowa rachuba cza- su, nowy kalendarz republ. 1792. 25 lipca. Manifest Księ- cia Brunświckiego. — Bitwa pod Jemappes 6 list. 1793. Wojna w Wandei wszczęta. — W Marac Anglia tworzy ko- alicją przeciw Francyi pier- wszą. — 5 kwietnia Dumou- rier ucieka do Austryaków. — 31 maja Upadek Giron- dystów. — 24 czerwca. Nowa ustawa. — 16 sierpnia. Pospo- lite ruszenie. — 16 paździer- nika Królowa ścięta. 19 grudnia. Tulon odebra- ny Anglikom. — Bonaparte.
							Jan Śniadecki, astronom, matematyk, ur. 1783 † 1830. Andrzej Śniadecki, chemik, medyk, † 1838. Stanisław Jundziłł, botanik, natu- ralista † 1847. Tadeusz Czacki, badacz histor., pra- wnik, 1766 † 1813. Rajmund Korsak, poeta, † 1817.	1792. 25 lipca. Manifest Księ- cia Brunświckiego. — Bitwa pod Jemappes 6 list. 1793. Wojna w Wandei wszczęta. — W Marac Anglia tworzy ko- alicją przeciw Francyi pier- wszą. — 5 kwietnia Dumou- rier ucieka do Austryaków. — 31 maja Upadek Giron- dystów. — 24 czerwca. Nowa ustawa. — 16 sierpnia. Pospo- lite ruszenie. — 16 paździer- nika Królowa ścięta. 19 grudnia. Tulon odebra- ny Anglikom. — Bonaparte.
							Stanisław Mokronowski † 1821. Józef Madaliński † 1805. Henryk Dąbrowski † 1818. Tadeusz Kościuszko † 1817. Jakób Jasiński † 1794. Judycki. Bielak † 1794.	1794. 17 lipca. Robespierre gi- nie. — Terrorysti znajdują śmierć pod gilotyną. Klub Jakobinów rozegna- ny i zapieczetowany. 1795. W marcu i kwietniu Wan- dęa uspokaja się na czas. — 5 paźdz. Zamach rojalistów. Barras przyzywa Bonapar- tego. — 26 października Dy- rektoryat. Rada 500 i Star- szych. — 1 grudnia. Ogłosze- nie Rzpltej Batawskiej. 1796. 30 marca. Bonaparte na- czelnikiem we Włoszech. — 15 maja pod Lodi. Punkta przedugodne w Loeben — pokój w Campo formio.

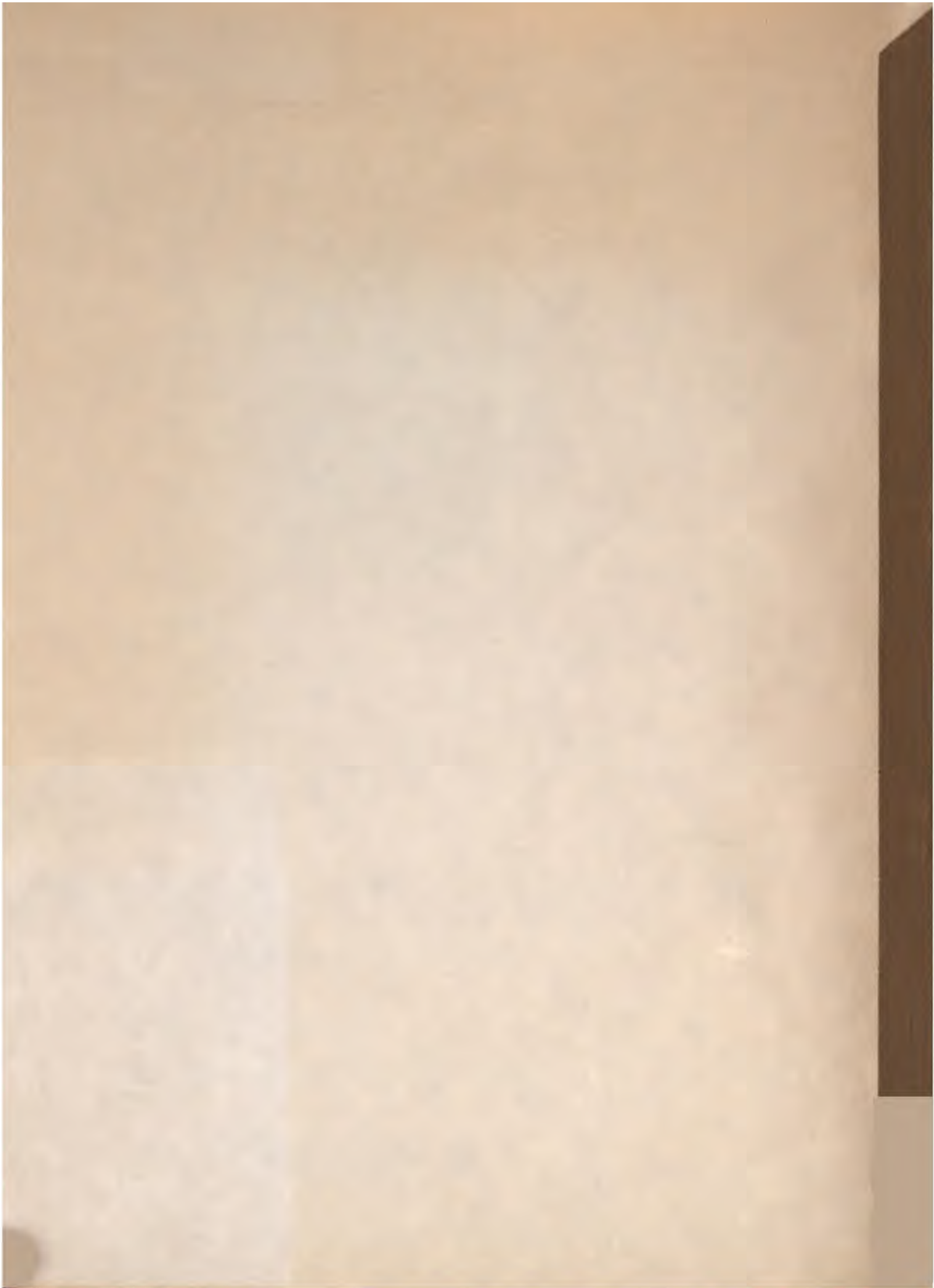

DK 412.3 .K3 f C.1
Tablice synchronistyczne do hi
Stanford University Libraries

3 6105 035 861 975

DK
412
K3
f

Stanford University Lib
Stanford, California

Return this book on or before dr

--	--

